

Esipuhe

Finnvera Oyj ja Suomen Yrittäjät ry tekevät yhteistyössä pientä ja keskisuurta yritystoimintaa ja sen kehitystä kuvaavaa Pk-yritysbarometriä. Barometri perustuu runsaan 3000 pk-yrityksen vastauksiin ja heijastaa siten kattavasti pk-yritysten käsityksiä yritysten kehitysnäkymistä ja toimintaan vaikuttavista tekijöistä.

Raportissa tarkastellaan pk-yritysten suhdanneodotuksia lähimmän vuoden aikana, yritysten kehittämistarpeita, elinkeinoilmastoa sekä markkinoiden muutoksia. Lisäksi analysoidaan yritysten rahoitustarpeisiin vaikuttavia tekijöitä, kuten investointeja, kasvuhakuisuutta, asiakkaiden maksuhäiriöitä, vientitakuiden käyttöä sekä rahoitusvaikeuksien yleisyyttä.

Tämän raportin lisäksi Finnveran aluekonttorit ja Suomen Yrittäjien aluejärjestöt julkaisevat kukin toiminta-alueitaan koskevat alueraportit.

Helsingissä 3.10.2002

Markku Mäkinen
toimitusjohtaja
Finnvera Oyj

Jussi Järventaus
toimitusjohtaja
Suomen Yrittäjät ry

Tiivistelmä tuloksista

Pk-yritysten suhdannenäkymät tasaantuvat

Taloukasvu jatkuu ja sen mukana pk-yrityksiin syntyy edelleen uusia työpaikkoja. Yli puolet vastanneista katsoo suhdanteiden pysyvän ennallaan ja kasvua odottavia on runsas kolmannes vastanneista. Odotukset ovat pysyneet parin viime vuoden keskimääräisellä tasolla. Rakennusalalla näkymät ovat kuitenkin yhä selvästi muita vaatimattomammat.

Pk-yritysten odotusten heikkeneminen näkyy ennen kaikkea yritysten työllisyysnäkymissä. Työllisyyden kasvutrendi tasaantuu puoleen nykyisestä seuraavan 12 kuukauden aikana. Vaikka pk-yritysten liikevaihdon odotetaan edelleen kasvavan, kannattavuuden paranevan ja investointien lisääntyvän, odotukset ovat lievästi alaspäin osoittavalla trendillä. Pk-yritysten viennin, joka on alle 10 prosenttia pk-yritysten yhteenlasketusta liikevaihdosta, odotetaan kasvavan viimevuosien malliin.

Pk-yritykset ovat osaltaan estäneet työttömyysasteen nousun kansainvälisestä taantumasta huolimatta työllistämällä uusia työntekijöitä ja näin pitäneet yllä kuluttajien luottamusta. Kuluttajien luottamus on puolestaan välttämätöntä kotimarkkinoiden kasvulle ja näin myös pk-yritysten kasvunäkymille. Jos kansantalous ei käänny tulevana keväänä nykyistä nopeammalle kasvu-uralle, pk-yritysten mahdollisuudet pitää yllä työllisyyttä saattavat heiketä niin paljon, että myös kuluttajien luottamus ja kotimarkkinoiden kehitys alkavat heikentyä.

Uusien työpaikkojen syntyminen hidastuu; työvoimakustannukset esteenä

Pk-yritysten työllisyyden odotetaan paranevan, tosin hidastuvalla vauhdilla. Työllisyysodotusten saldoluku, joka lasketaan työllisyyttään kasvattavien yritysten osuuden ja työllisyyttään pienentävien yritysten osuuden erotuksena, on selvästi laskevalla trendillä. Enää 17 prosenttia pk-yrityksistä odottaa työllisyytensä paranevan. Rakentamisessa työpaikkojen kasvun odotetaan pysähtyvän.

Niiden pk-yritysten, joilla ei ole lainkaan rekrytointitarvetta, osuus on noussut kahden vuoden takaisesta 27 prosentista nykyiseen 39 prosenttiin. Tärkeimmät työllistämisen esteet niillä yrityksillä, joilla on rekrytointitarvetta, ovat työvoimakustannukset, ammattimaisen työvoiman saatavuus sekä tuotteiden ja palveluiden kysynnän riittämättömyys ja epävarmuus.

Pk-yritysten kasvuhakuisuus heikkenee

Kasvuhakuisten pk-yritysten osuus on laskenut kahdella prosenttiyksiköllä keväästä nykyiseen 53 prosenttiin. Myynnin ja markkinoinnin merkitys kasvukeinona on korostunut kesän aikana pk-yritysten yleisten suhdannenäkemyksien heikkenemisen myötä.

Lähes kaksi kolmesta kasvuhaluttomasta pk-yrityksestä pitää yrityksen nykyistä sopivaa kokoa tärkeimpänä kasvuhaluttomuuden syynä. Kysynnän riittämättömyys ja kireä kilpailutilanne ovat tärkeimmät kasvun esteet. Työvoimakustannukset ja ammattitaitoisen työvoiman saatavuus ovat myös selkeitä esteitä.

Yritystoiminnasta odottaa seuraavan 12 kuukauden aikana luopuvansa 1,2 prosenttia yrittäjistä. Reilu puolet lopettavista yrittäjistä siirtyy eläkkeelle. Yrittäjien palkansaajiksi siirtymisodotukset ovat laskeneet puoleen ja yrittäjien työttömäksi joutumisen odotukset ovat kaksinkertaistuneet keväästä.

Rahoitusongelmat haittaavat kasvuyritysten kehittymistä

Ulkoista rahoitusta on sitä enemmän, mitä kasvuhakuisemmasta yrityksestä on kyse. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä 68 prosentilla on ulkoista rahoitusta ja uutta luottoa viimeisen 12 kuukauden aikana on hankkinut 39 prosenttia näistä yrityksistä. Uusia luottoja arvioi hankkivansa 26 prosenttia ja takauksia 17 prosenttia kasvuyrityksistä seuraavan 12 kuukauden aikana.

Voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä rahoituksen hankkiminen on tärkein yrityksen kehittämisen este yhdessä kireän kilpailutilanteen sekä työvoiman ja alihankintojen saatavuuden kanssa. Rahoitusongelmat liittyvät selvästi yrityksen kasvuun.

Ulkoisen rahoituksen määrä vähenee

Ulkoista rahoitusta käyttävien yritysten osuus on vähentynyt keväästä kolmella prosenttiyksiköllä 55 prosenttiin. Uutta ulkoista rahoitusta edellisen 12 kuukauden aikana ottaneiden yritysten osuus on myöskin vähentynyt kolmella prosenttiyksiköllä 24 prosenttiin. Ulkoisen rahoituksen tarpeen odotetaan vähenevän seuraavan 12 kuukauden aikana. Uusia luottoja aikoo hankkia 14 prosenttia yrityksistä. Vähennystä keväästä on kolme prosenttiyksikköä. Uusia takauksia aikoo hankkia kahdeksan prosenttia yrityksistä. Vähennystä keväästä prosenttiyksikkö.

Kolmella ulkoista rahoitusta tarvitsevalla pk-yrityksellä neljästä ei ole vaikeuksia ulkoisen rahoituksen hankinnassa. Reilut neljä viidestä yrityksestä ennakoivat asiakkaiden maksuhäiriöiden pysyvän nykytasolla seuraavan 12 kuukauden aikana. Maksuhäiriöiden odottaa lisääntyvän 11 prosenttia ja vähenevän 6 prosenttia pk-yrityksistä.

Myynnin ja markkinoinnin sekä yritysten verkottumisen merkitys pk-yrityksissä korostuu

Pk-yrityksillä on omasta mielestään eniten kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä (33 prosenttia yrityksistä) sekä henkilöstön kehittämisessä ja koulutuksessa (21 prosenttia yrityksistä). Kahden viime vuoden aikana myynnin ja markkinoinnin sekä yritysten verkottumisen ja alihankinnan merkitys pk-yritysten kehittämistarpeina ovat lisääntyneet.

Sisältö¹

Taustaa

1 Pk-yritysbarometrin aineisto ja ennustekyky	5
2 Pk-yritykset kansantaloudessa	7

Suhdanne

3 Suhdannenäkymät	8
4 Liikevaihto	9
5 Henkilökunnan määrä	10
6 Inflaatio-odotukset	11
7 Tuotantokustannukset	12
8 Kannattavuus	13
9 Vakavaraisuus	14
10 Tuotekehitys	15
11 Investoinnit	16
12 Vienti	17
13 Tuonti	18
14 Asiakkaiden maksuhäiriöt	19

Pk-yritysten kehittäminen

15 Pk-yritysten kasvuhakuisuus, -keinot ja –haluttomuus sekä lopettavan yrittäjän tuleva työmarkkina-asema	20
16 Pk-yritysten investoinnit	23
17 Pk-yritysten vienti ja vientitakuiden käyttö	24
18 Ulkoisen rahoituksen yleisyys, koostumus ja käyttötarkoitus	26
19 Pk-yritysten asema kansantaloudessa ja elinkeinoilmasto	30
20 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja esteet	31
21 Työllistämisen esteet	35
22 Ongelmat ulkoisessa rahoituksessa	36

¹ Tämän raportin ovat laatineet Pasi Holm ja Mirja Kauppi Suomen Yrittäjistä.

1 Pk-yritysbarometrin aineisto ja ennustekyky

Pk-yritysbarometrilla kartoitetaan kahdesti vuodessa pienten ja keskisuurten yritysten näkemyksiä niiden toimintaan liittyvien taloudellisten tekijöiden muutoksista. Suhdannetekijöiden lisäksi analysoidaan yritysten toimintaympäristöön vaikuttavia rakenteellisia tekijöitä, kuten markkinoiden muutoksia ja pk-yritysten kehittämistarpeita.

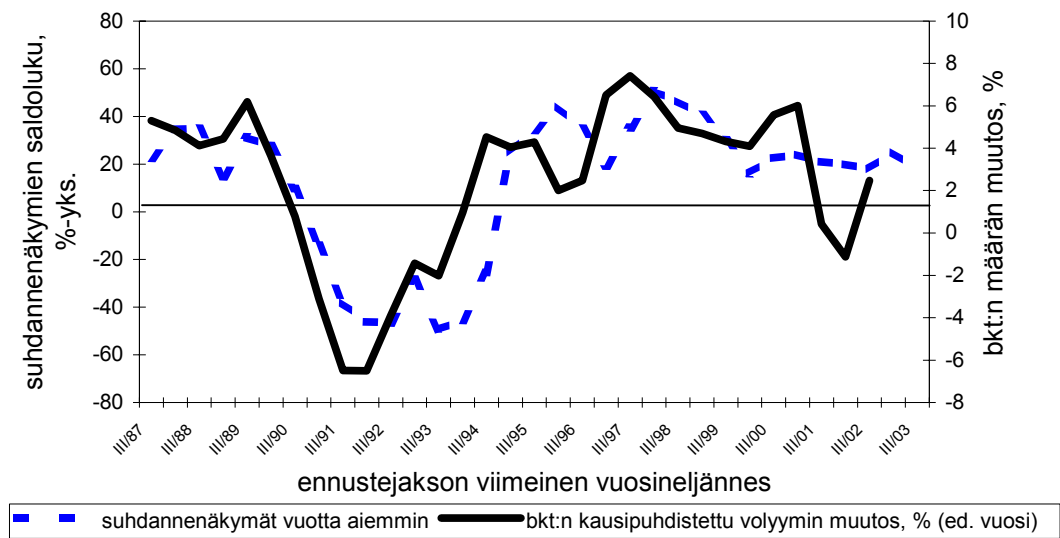
Taulukko 1: Painotetun aineiston rakenne

		n(w)=	%	
PÄÄTOIMIALA	Teollisuus (TOL: 15-37)	405	13	
	Rakentaminen (TOL: 45)	417	13	
	Kauppa (TOL: 50-52)	856	28	
	Palvelut (TOL: 55,60-63,70-74,92-93)	1412	46	
HENKILÖKUNNAN MÄÄRÄ	Alle 5 henkilöä	1506	49	
	5 - 9 henkilöä	748	24	
	10 - 19 henkilöä	434	14	
	20 - 49 henkilöä	278	9	
	50 + henkilöä	124	4	
	1 Mmk tai alle	947	31	
	2 - 5 Mmk	939	30	
	6 - 10 Mmk	387	13	
	11 - 20 Mmk	230	7	
LIIKEVAIHTO v. 2001	Yli 20 Mmk	300	10	
	Ei vastausta	287	9	
	ALUE (MAAKUNTA)	Helsinki	461	15
		Pääkaupunkiseutu	214	7
		Uusimaa	255	8
		Varsinais-Suomi	289	9
		Satakunta	145	5
		Häme	94	3
		Päijät-Häme	126	4
Pirkanmaa		279	9	
Kymenlaakso		99	3	
Etelä-Karjala		73	2	
Etelä-Savo		94	3	
Pohjois-Savo		128	4	
Pohjois-Karjala		88	3	
Keski-Suomi		143	5	
Etelä-Pohjanmaa		213	7	
Keski-Pohjanmaa		85	3	
Pohjois-Pohjanmaa		153	5	
Kainuu	39	1		
Lappi	111	4		
VASTAAJAN ASEMA	Yrittäjä	2258	73	
	Palkattu johtaja	385	12	
	Muut	447	14	
YRITYKSEN PERUSTAMISVUOSI	1999 - 2002	221	7	
	1995 - 1998	405	13	
	-1994	2464	80	
YRITYKSEN KASVUHAKUISUUS	Voimakkaasti kasvuhakuinen	169	5	
	Pyrkii kasvamaan mahdollisuuksien mukaan	1452	47	
	Pyrkii säilyttämään aseman	1156	37	
	Ei kasvutavoitteita	271	9	
SUOMEN YRITTÄJIEN JÄSEN	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana	42	1	
	Ei	1450	47	
PERHEYRITYS	Kyllä	1640	53	
	Ei	1014	33	
YHTEENSÄ	Kyllä	2076	67	
		3090	100	

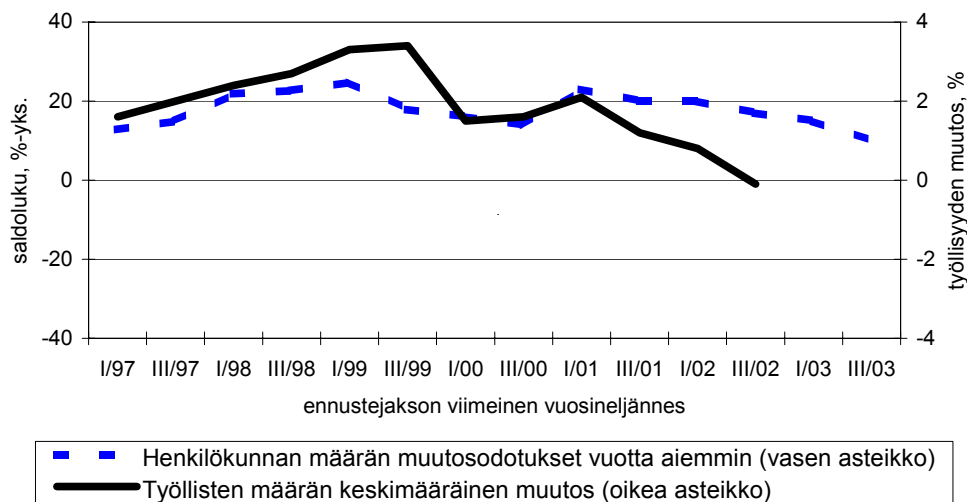
Pk-yritysbarometri, syksy 2002, on tehty puhelinhaastatteluna elo-syyskuussa 2002 Tietoykkönen Oy:n toimesta. Kohderyhmänä on suomalaiset pk-yritykset. Otantakehikkona on käytetty Tilastokeskuksen toimialaluokitusta TOL 95 ja yritysrekisteriä. Vastauksia saatiin 3090 yritykseltä. Tuloksia laskettaessa aineisto on oikaistu painokertoimilla vastaamaan todellista yritysrakennetta.

Pk-yritykset ovat osanneet ennakoida tulevat suhdannekäänteet melko hyvin. Vain vientivetoisten suhdannekäänteiden aikaan pienyrittäjät ovat näyttäneet arvioivan tulevaisuuden harhaisesti. Tämä on luonnollista, sillä kolme pk-yritystä neljästä toimii puhtaasti kotimarkkinoilla. Näiden yritysten kehitys kulkee vientivetoisessa suhdannekäänteessä viiveellä bruttokansantuotteeseen verrattuna. Erityisen hyvin Pk-yritysbarometri on ennakoanut maamme työllisyyskehityksen. Tosin tänä vuonna pk-yritysten hyvät työllisyysnäkymät eivät pystyne pitämään työllisyyttä nopealla kasvu-uralla.

Kuvio 1: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, suhdannenäkymät ja bkt

Kuvio 2: Pk-yritysbarometrin ennustekyky, työllisyys

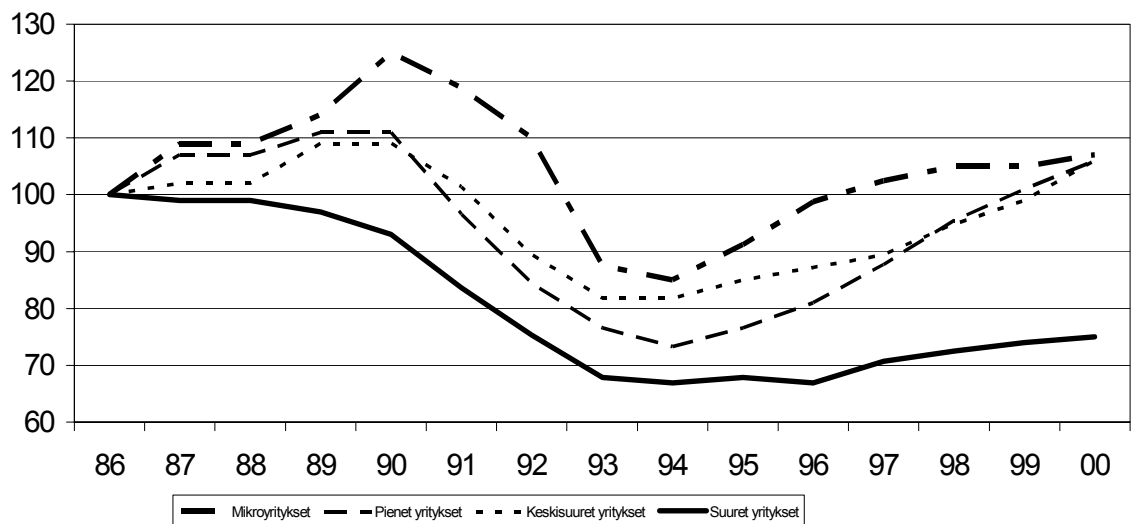
2 Pk-yritykset kansantaloudessa

Suomessa oli vuonna 2000 noin 223 000 yritystä. Näistä alle 10 henkilöä työllistävien mikroyritysten osuus oli 92,9 prosenttia. Alle 250 henkilöä työllistäviä pk-yrityksiä oli 99,7 prosenttia. Palvelualoilla toimi lähes puolet yrityksistä ja kaupassa vajaat 22 prosenttia. Teollisuuden osuus oli 12 prosenttia ja rakennusalan osuus oli noin 13 prosenttia yrityksistä.

Suomalaisten yritysten liikevaihto oli vuonna 2000 noin 261 miljardia euroa. Mikroyritysten osuus liikevaihdosta oli noin 16 prosenttia. Pk-yritysten liikevaihto-osuus oli kaikkiaan noin 51 prosenttia.

Suomalaiset yksityisen sektorin voittoa tavoittelevat yritykset työllistivät vuonna 2000 1,301 miljoonaa työntekijää maataloutta lukuun ottamatta. Mikroyritysten osuus työllisten määrästä oli 25 prosenttia. Pk-yritysten osuus oli 61 prosenttia. Vuodesta 1994 pk-yritysten työllisyysosuus on kasvanut 4 prosenttiyksikköä.

Kuvio 3: Työllisten määrän muutos eri kokoisissa yrityksissä, indeksi (1986=100)

Pienten 10-49 henkilöä työllistävien yritysten työllisyys on parantunut vuoden 1994 jälkeen kaikkein nopeimmin, yhteensä noin 44 prosenttia. Yli 250 henkilöä työllistävissä suurissa yrityksissä työllisyys on alkanut parantua vuonna 1997. Teollisuudessa pk-yritysten työllisyysosuus kaikkien yritysten työllisyydestä on noin 46 prosenttia, rakentamisessa 80 prosenttia, kaupassa 68 prosenttia ja palvelualoilla 65 %.

3 Suhdannenäkymät

Taulukko 2: Suhdannenäkymät seuraavien 12 kuukauden aikana

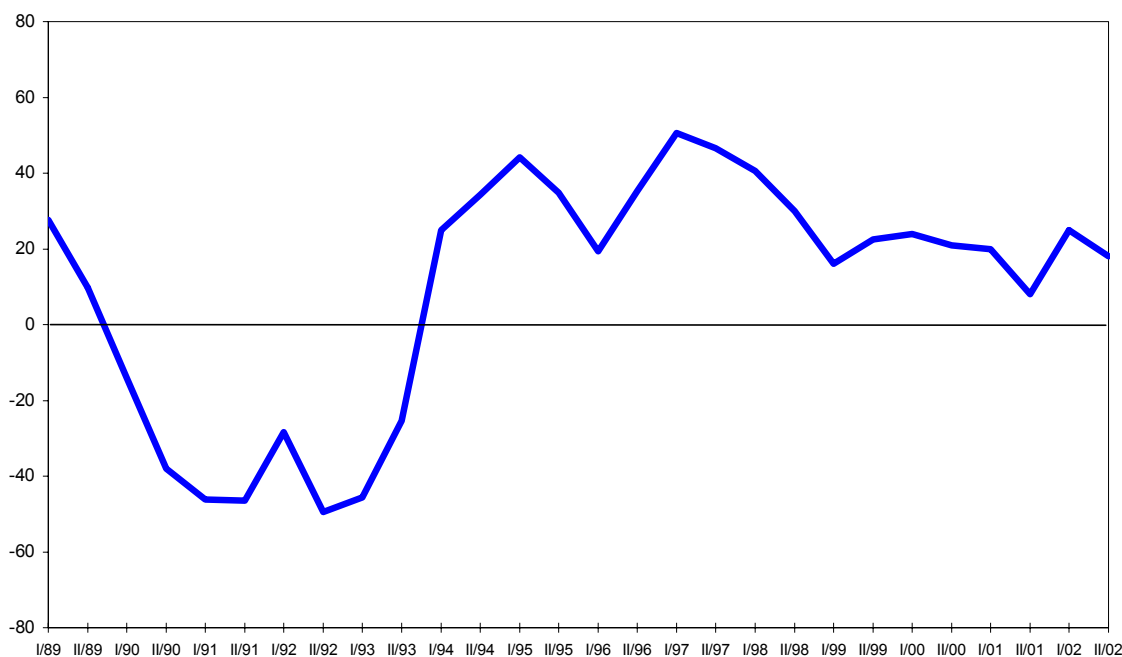
	Paranevat %	Pysyvät ennallaan %	Heikkenevät %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	31	57	12	18
Teollisuus	30	57	13	17
Rakentaminen	21	60	19	1
Kauppa	34	54	12	22
Palvelut	32	58	10	21

Saldoluku on laskettu paranevat ja heikkenevät -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten suhdannenäkymien saldoluku ennakoii talouskasvun pysyvän nykytasolla tulevien 12 kuukauden aikana. Yli puolet vastanneista katsoo suhdanteiden pysyvän ennallaan ja kasvua odottavia on runsas kolmannes vastanneista. Pk-yritysten suhdanneodotusten saldoluku on vuosituhannen vaihteen tasolla.

Teollisuudessa, kaupassa ja palveluissa suhdanneodotukset ovat yhtä suotuisat. Rakentamisessa ei näytä olevan odotettavissa suhdanteiden paranemista ainakaan ennen vuoden 2003 kesää.

Kuvio 4: Suhdannenäkymät, saldoluku

4 Liikevaihto

Taulukko 3: Liikevaihto-odotukset seuraavien 12 kuukauden aikana

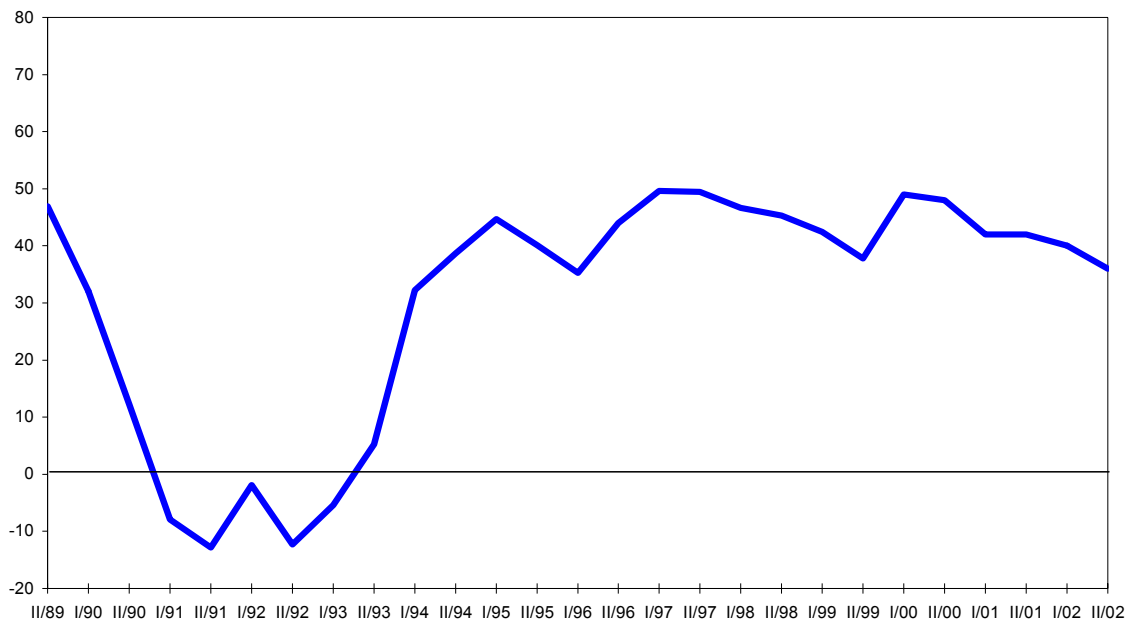
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	47	41	11	36
Teollisuus	50	38	13	37
Rakentaminen	31	50	19	12
Kauppa	51	38	11	40
Palvelut	49	42	9	40

Saldoluku on laskettu kasvaa ja pienenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten liikevaihto-odotukset ovat pysyneet korkealla tasolla. Lähes puolet vastanneista odottaa yrityksensä liikevaihdon kasvavan seuraavien 12 kuukauden aikana ja reilut kymmenesosa vastanneista uskoo liikevaihdon pienenevän. Vuosituhannen vaihteesta pk-yritysten liikevaihdon kasvuodotukset ovat lievästi asteittain alentuneet.

Rakennusalaalla liikevaihto-odotukset ovat edellisten suhdanneodotusten tapaan muita toimialoja heikkomat. Yrittäjien luontaista optimismia kuvastaa oman yrityksen liikevaihto-odotusten positiivisuus yleisiin suhdanneodotuksiin verrattuna. Yritysten toimintaa pyritään kehittämään, vaikka yleinen tilanne näyttäisi vähän heikommaltakin.

Kuvio 5: Liikevaihto-odotukset, saldoluku

5 Henkilökunnan määrä

Taulukko 4: Odotukset henkilökunnan määrästä seuraavien 12 kuukauden aikana

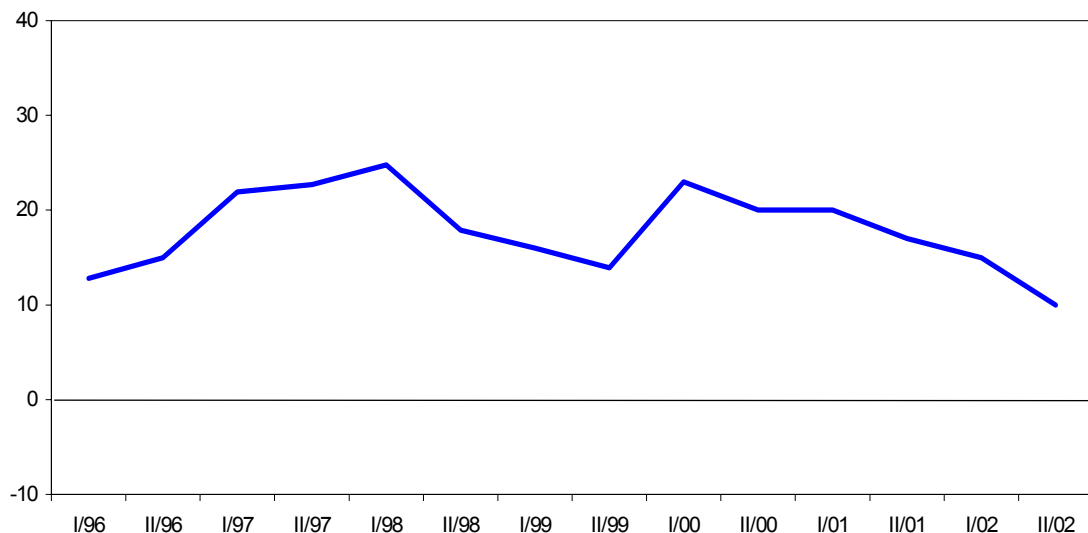
	Kasvaa	Pysyy ennallaan	Pienenee	Saldoluku
	%	%	%	%
Kaikki yritykset	17	77	6	10
Teollisuus	22	70	8	14
Rakentaminen	15	73	12	3
Kauppa	13	82	4	9
Palvelut	18	76	5	13

Saldoluku on laskettu kasvaa ja pienenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten henkilökunnan määrä tulee lisääntymään seuraavien 12 kuukauden aikana. Vain 6 prosenttia vastanneista arvioi henkilökuntansa määrän vähenevän, kun taas lähes viidennes vastanneista kertoo työllisyyden lisääntyvän yrityksessään. Teollisuudessa ja palveluissa työllisyys lisääntyy keskimääräistä enemmän. Rakentamisen työpaikat pysyvät nykytasolla ainakin kevääseen 2003 asti.

Yleisten työllisyysnäkökymien kannalta on varsin huolestuttavaa se, että pk-yritysten työllistämiso-dotukset ovat heikentyneet tasaisesti vuosituhanen vaihteesta lähtien. Ellei kansantalouden nykyistä voimakkaampi kasvu käynnisty kevään 2003 aikana, työllisyysnäkökymät heikkenevät oleellisesti.

Kuvio 6: Henkilökunnan määrän muutosodotukset, saldoluku

6 Inflaatio-odotukset

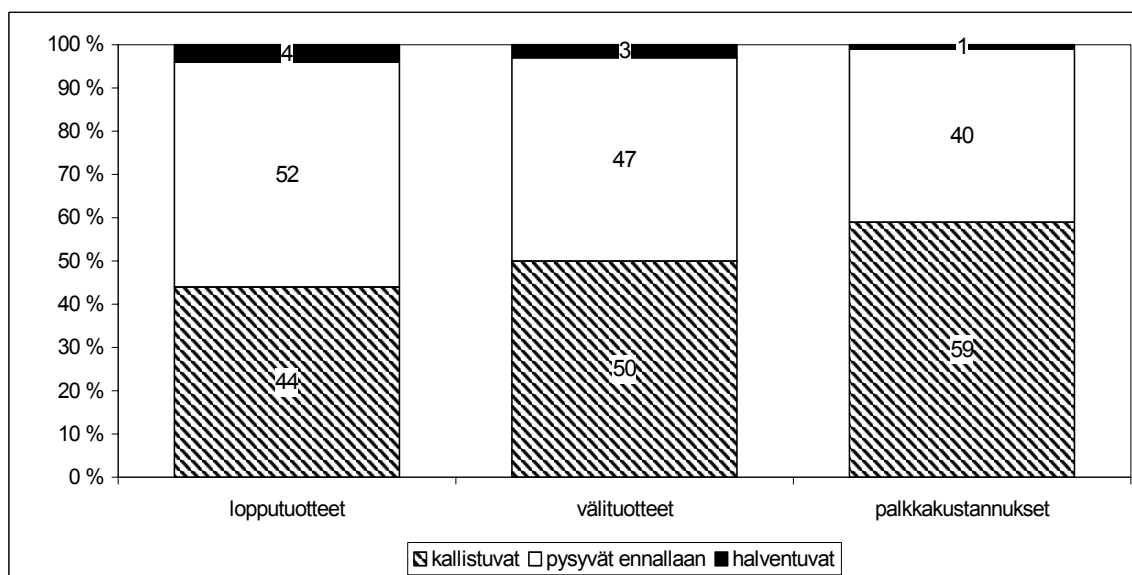
Taulukko 5: Odotukset hintojen %-muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Yrityksen myymien lopputuotteiden hinnat %	Yrityksen hankkimien välituotteiden hinnat %	Palkkakustan- nukset %
Kaikki yritykset	1,6	1,6	2,0
Teollisuus	1,6	2,4	1,9
Rakentaminen	2,0	2,3	2,2
Kauppa	1,0	0,9	1,8
Palvelut	1,8	1,5	2,0

Pk-yritykset odottavat lopputuotteidensa hintojen nousevan 1,0-2,0 prosenttia seuraavien 12 kuukauden aikana. Yritysten käyttämien välituotteiden hintojen oletetaan nousevan lopputuotteiden hintojen kanssa samassa tahdissa. Palkkakustannusten odotetaan nousevan eniten, 1,8-2,2 prosenttia toimialasta riippuen. Kasvuyrityksissä palkkojen nousuvauhdiksi ennakoidaan jopa 4,4 prosenttia. Hintapaineita on laajimmin rakentamisessa.

Pk-yritykset odottavat inflaation olevan noin 1,5 prosenttia seuraavan 12 kuukauden aikana. Yritysten inflaatio-odotuksissa ei ole ollut juurikaan muutoksia viime vuosien aikana. Lähes puolet pk-yrityksistä odottaa hintojen nousevan ja saman verran odottaa hintojen pysyvän nykytasolla. Hintojen laskua ei juurikaan odoteta.

Kuvio 7: Inflaatio-odotukset, % yrityksistä

7 Tuotantokustannukset

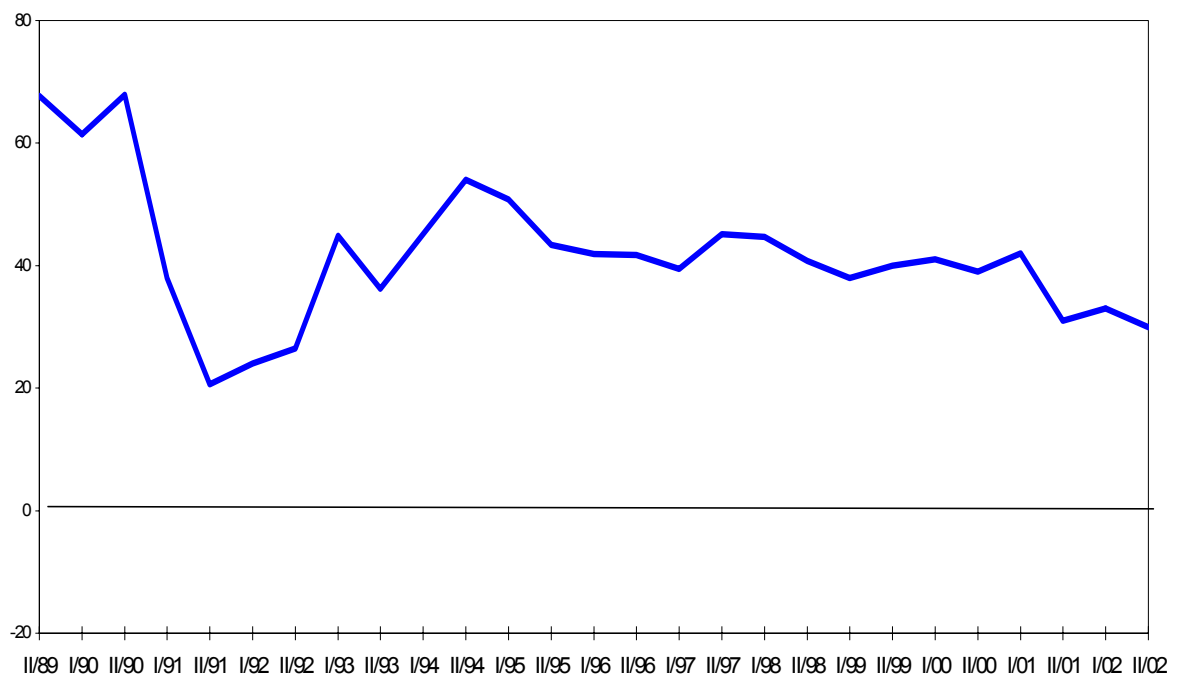
Taulukko 6: Odotukset kustannusten muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Kasvavat %	Pysyvät ennallaan %	Alenevat %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	36	58	6	30
Teollisuus	42	47	11	31
Rakentaminen	43	49	8	35
Kauppa	24	72	5	19
Palvelut	40	55	5	34

Saldoluku on laskettu kasvavat ja alenevat -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Kustannustason nousuodotukset ovat alentuneet lievästi asteittain jo usean vuoden ajan. Reilut puolet vastaajista odottaa kustannusten pysyvän ennallaan ja 40 prosenttia arvelee niiden nousevan seuraavien 12 kuukauden aikana. Kustannusten muutosodotusten saldoluku on 30. Kustannusten nousuodotukset ovat keskimääräistä yleisempiä rakentamisessa ja palveluissa. Kaupassa kustannusten nousuodotukset ovat muita toimialoja pienemmät.

Kuvio 8: Tuotantokustannusten muutosodotukset, saldoluku

8 Kannattavuus

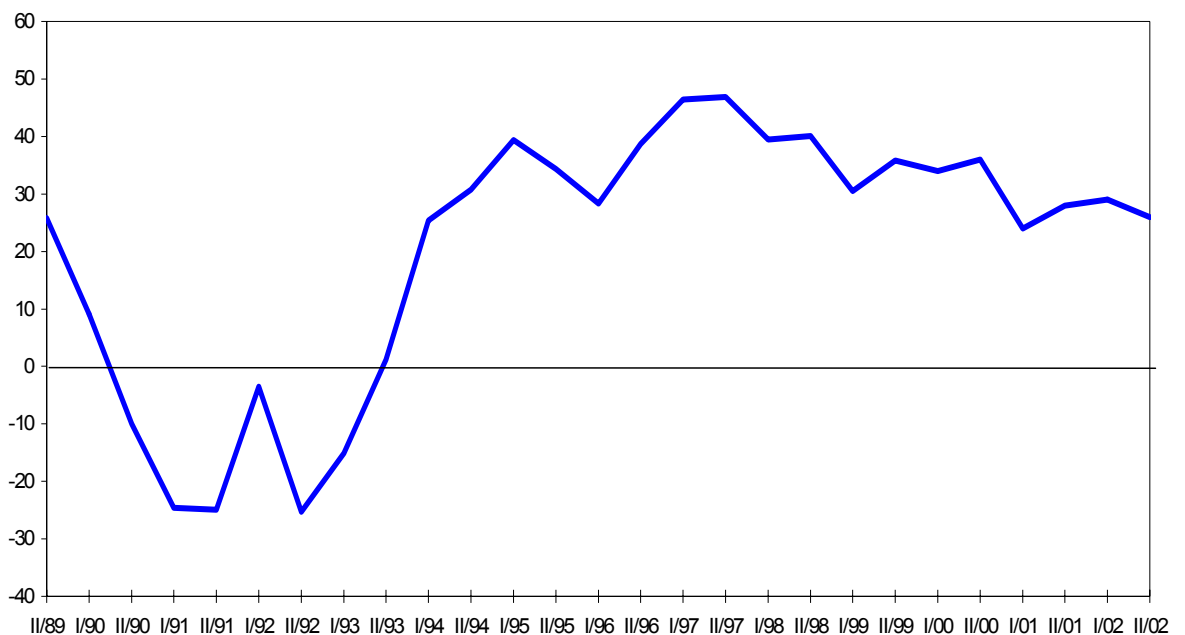
Taulukko7: Odotukset kannattavuuden muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Paranee	Pysyy ennallaan	Heikkenee	Saldoluku
	%	%	%	%
Kaikki yritykset	36	53	10	26
Teollisuus	39	50	11	28
Rakentaminen	29	60	12	17
Kauppa	38	52	10	28
Palvelut	37	53	10	27

Saldoluku on laskettu paranee ja heikkenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Yritysten kannattavuuden muutosodotukset pysyvät edelleen varsin myönteisinä. Kannattavuuden paranemista odottavia on lähes neljä kertaa enemmän kuin niitä, jotka ennakoivat yrityksensä kannattavuuden heikkenevän. Rakennusalan kannattavuusodotukset ovat muita toimialoja varovaisemmat. Kannattavuuden muutosodotukset ovat asteittain lievästi laskeneet viimeisen viiden vuoden ajan.

Kuvio 9: Kannattavuuden muutosodotukset, saldoluku

9 Vakavaraisuus

Taulukko 8: Odotukset vakavaraisuuden muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

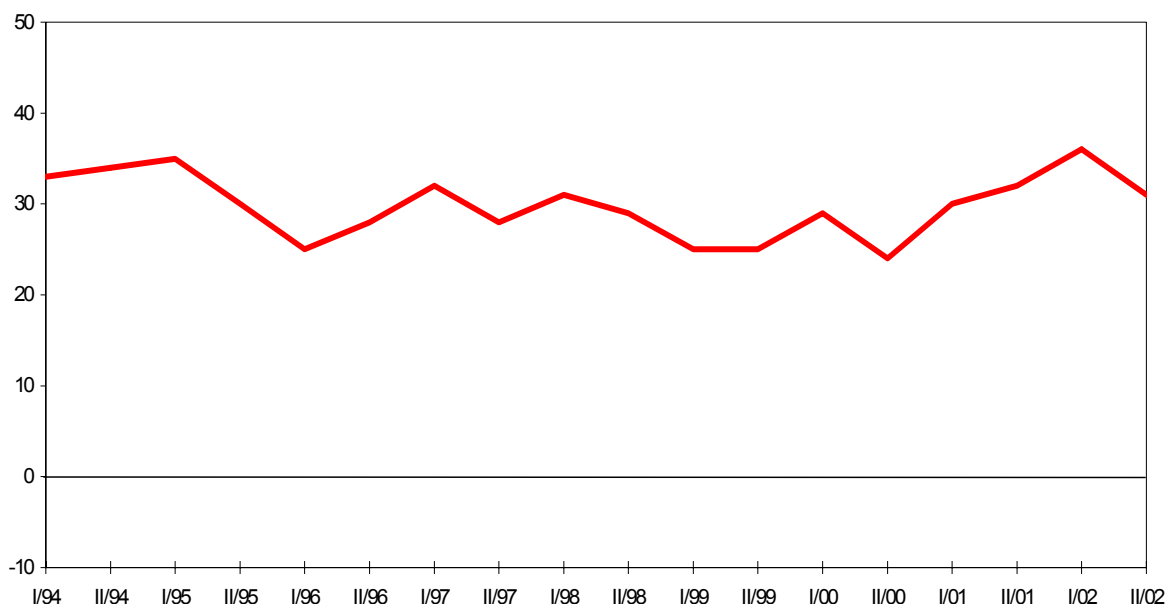
	Paranee %	Pysyy ennallaan %	Heikkenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	34	63	3	31
Teollisuus	40	56	4	35
Rakentaminen	28	68	4	24
Kauppa	37	60	3	35
Palvelut	33	64	2	31

Saldoluku on laskettu paranee ja heikkenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Varmasti myös myönteisten kannattavuusodotusten seurauksena yritysten vakavaraisuusodotukset ovat edelleen hyvät. Vakavaraisuuden odotetaan edelleen kohoavan 34 prosentissa pk-yrityksistä. Vakavaraisuuden heikkenemistä odottavien osuus on hyvin vähäinen. Vakavaraisuuden muutosodotukset ovat pysyneet vakaina 1990-luvun laman jälkeen.

Kasvuhakuisten ja nuorten yritysten vakavaraisuuden odotetaan paranevan muita laajemmin. Tämä saattaa johtua siitä, että rahoittajat seuraavat aiempaa tarkemmin yritysten kannattavuutta.

Kuvio 10: Vakavaraisuuden muutosodotukset, saldoluku

10 Tuotekehitys

Taulukko 9: Odotukset tuotekehityspanosten muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

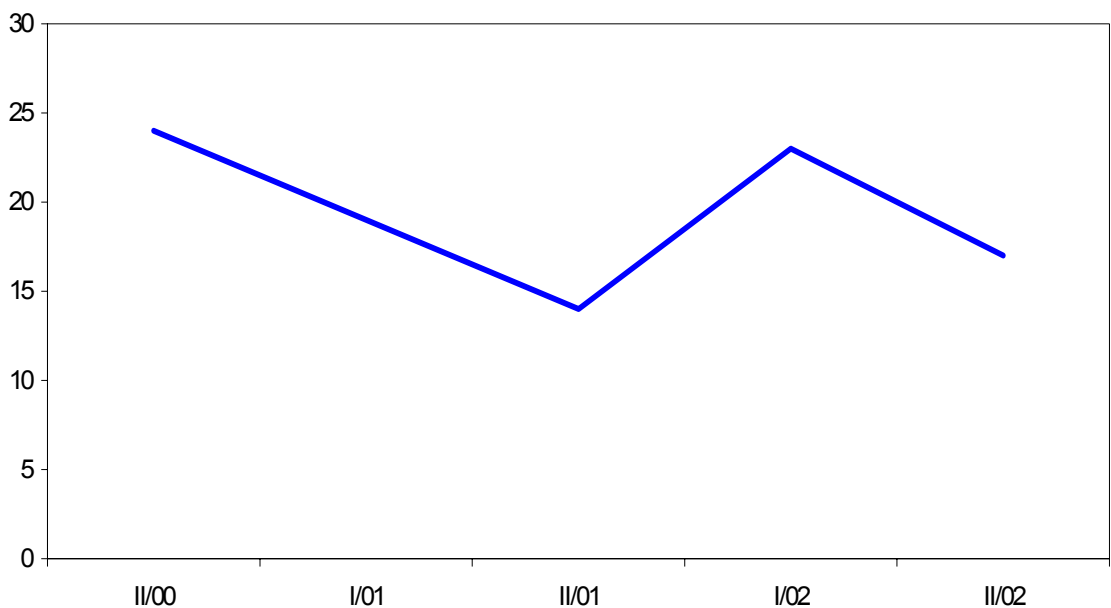
	Lisääntyvät %	Pysyvät ennallaan %	Vähentyvät %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	21	76	3	17
Teollisuus	27	68	5	21
Rakentaminen	13	82	5	9
Kauppa	17	81	2	15
Palvelut	23	73	3	20

Saldoluku on laskettu lisääntyvät ja vähentyvät -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten tuotekehityspanostukset lisääntyvät seuraavien 12 kuukauden aikana viime vuosien vauhdilla. Tuotekehityspanoksia lisääviä yrityksiä on noin 20 prosenttia ja niitä vähentäviä yrityksiä on 3 prosenttia.

Rakentamisessa tuotekehityspanostusten kasvuodotukset ovat selvästi muita heikommat. Kaikkein pienimmät yritykset kehittävät tuotteitaan hieman muita vähemmän. Kasvuhakuiset yritykset aikovat panostaa tuotekehitykseen selvästi muita enemmän. Kolme neljästä yrityksestä pitää tuotekehityspanostuksen nykytasolla. Pk-yritykset käyttävät tuotekehitykseen noin prosentin liikevaihdosta.

Kuvio 11: Tuotekehityspanosten muutosodotukset, saldoluku

11 Investoinnit

Taulukko 10: Odotukset investointien määrän muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

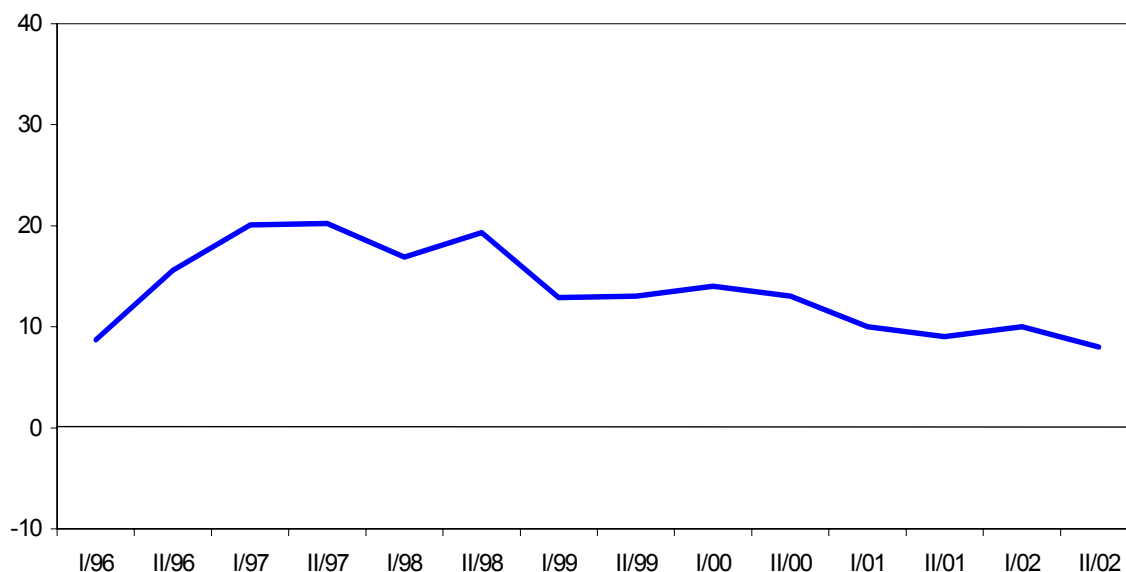
	Lisääntyvät %	Pysyvät ennallaan %	Vähentyvät %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	19	70	11	8
Teollisuus	21	66	13	8
Rakentaminen	14	72	14	0
Kauppa	17	74	8	9
Palvelut	22	67	12	10

Saldoluku on laskettu lisääntyvät ja vähentyvät -vastausten prosentiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten investointiodotukset seuraaville 12 kuukaudelle ovat edelleen myönteiset. Yrityksistä 70 prosenttia ennakoi pitävänsä investoinnit nykytasolla, eli keskimäärin noin 10 prosentissa liikevaihdosta. Lähes viidennes yrityksistä lisää ja reilu kymmenesosa vähentää investointeja seuraavan 12 kuukauden aikana. Rakennusalaalla investoinnit pysyvät nykytasolla seuraavan 12 kuukauden aikana.

Investointiodotukset ovat laskeneet asteittain vuodesta 1997. Vuonna 1997 investointiodotusten saldoluku oli 20. Nyt se on 8.

Kuvio 12: Investointiodotukset, saldoluku

12 Vienti

Taulukko 11: Odotukset viennin muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

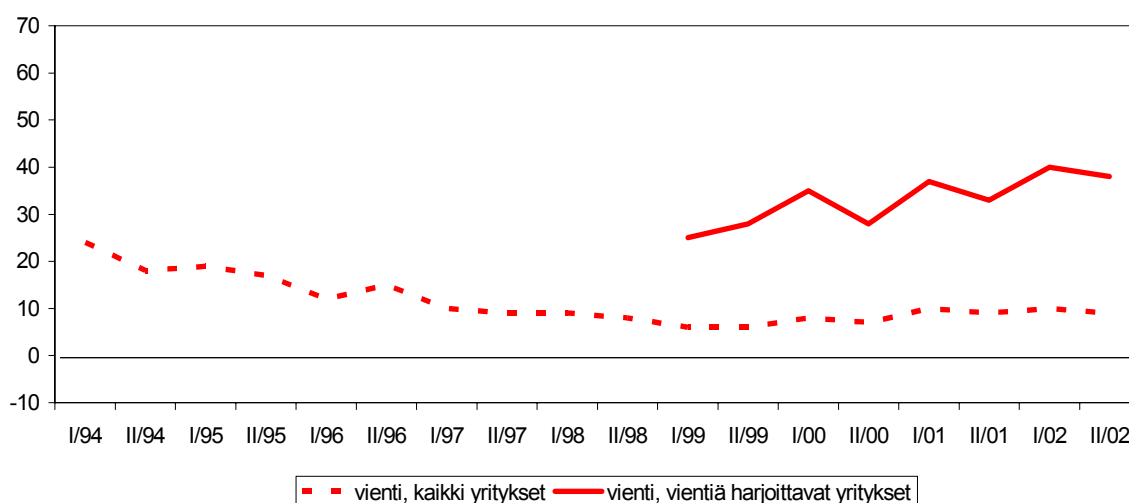
	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	10	89	1	9
Teollisuus	24	74	2	21
Rakentaminen	4	95	1	2
Kauppa	10	89	1	9
Palvelut	8	91	1	8

Saldoluku on laskettu kasvaa ja pienenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Verraten heikkona pysyneen euron myötä vientiodotukset seuraaville 12 kuukaudelle ovat edelleen myönteiset huolimatta maailmantalouden taantumisen vaikutuksista vientikysyntäämme. Kaikilla toimialoilla vientiodotukset ovat suunnilleen viime vuoden tasolla.

Kaikkia pk-yrityksiä koskevia saldolukuja tulkittaessa on huomattava, että kolmella neljäsosalla yrityksistä ei ole vientiä. Vientiä harjoittavien yritysten vientiodotusten saldoluku on lähes 40. Vientiä harjoittavien pk-yritysten vientiodotukset ovat nousseet kolmen viime vuoden ajan. Vientiä harjoittavien pk-yritysten vientiponnistelut ovat onnistuneet huolimatta maailmantalouden suhdannetaantumasta. Kasvuhakuisilla yrityksillä oli selvästi myönteisemmät vientiodotukset kuin muilla.

Kuvio 13: Vientiodotukset

13 Tuonti

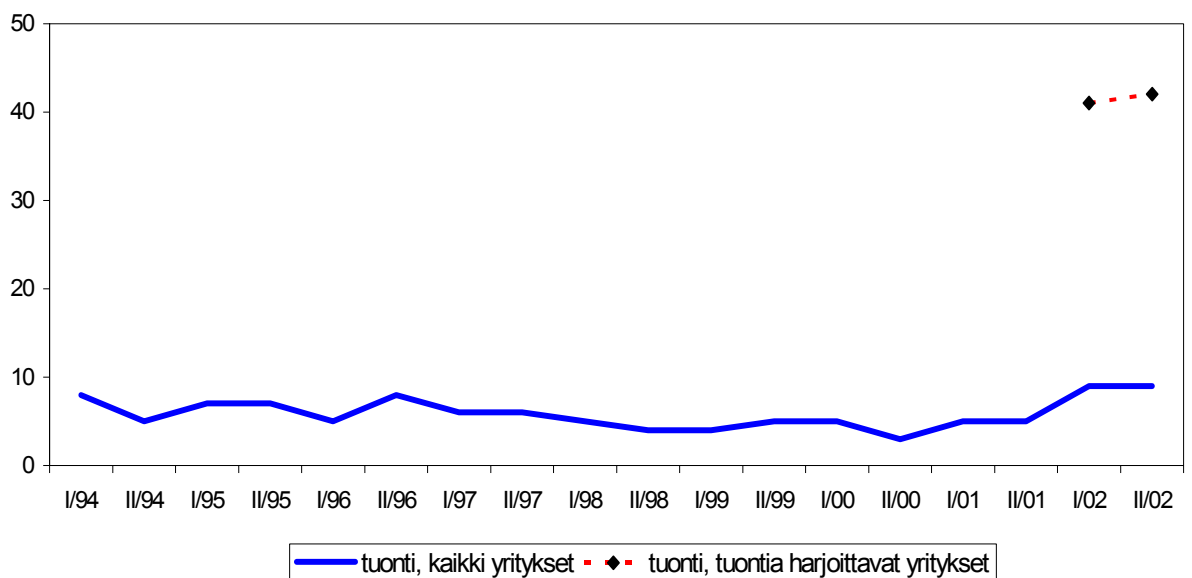
Taulukko 12: Odotukset tuonnin muutoksesta seuraavien 12 kuukauden aikana

	Kasvaa %	Pysyy ennallaan %	Pienenee %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	10	89	1	9
Teollisuus	15	82	3	13
Rakentaminen	5	95	0	4
Kauppa	19	79	2	18
Palvelut	4	96	0	3

Saldoluku on laskettu kasvaa ja pienenee -vastausten prosenttiosuuksien erotuksena.

Pk-yritysten tuontiodotuksissa ei ole suuria muutoksia, koska suuri osa pk-yrityksistä ei harjoita tuontia. Tuontia harjoittavilla yrityksillä tuontiodotusten saldoluku on 43. Rakennusalan tuontiodotukset pysyvät ennallaan ja ovat nyt toimialoista heikoimmat. Tuontiodotusten saldoluku on sitä suurempi, mitä isommasta tai kasvuhakuisemmasta yrityksestä on kyse.

Kuvio 14: Tuontiodotukset, saldoluku

14 Asiakkaiden maksuhäiriöt

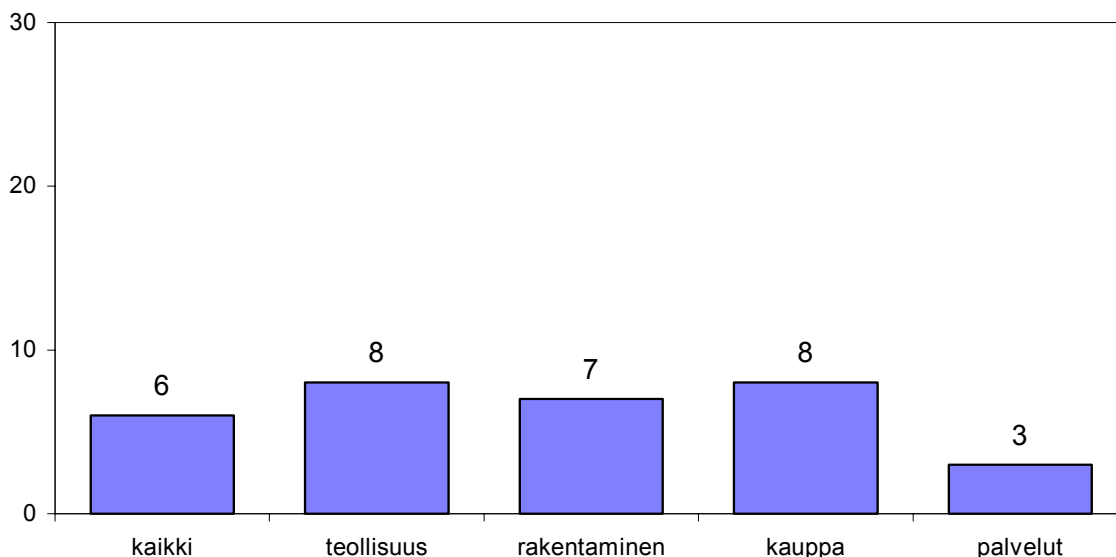
Taulukko 13: Odotukset asiakkaiden maksuhäiriöistä seuraavien 12 kuukauden aikana

	Lisääntyvät %	Pysyvät ennallaan %	Vähentyvät %	Saldoluku %
Kaikki yritykset	11	83	6	6
Teollisuus	15	79	6	8
Rakentaminen	14	80	7	7
Kauppa	14	80	6	8
Palvelut	8	87	5	3

Saldoluku on laskettu lisääntyvät ja vähentyvät -vastausten prosentiosuuksien erotuksena.

Uutena suhdannekysymyksenä kartoitetaan pk-yritysten odotuksia asiakkaiden maksuhäiriöiden muutoksista. Reilut neljä viidestä yrityksestä ennakoivat maksuhäiriöiden pysyvän nykytasolla seuraavan 12 kuukauden aikana. Maksuhäiriöiden odotetaan lisääntyvän 11 prosenttia ja niiden vähentymistä odotetaan 6 prosenttia pk-yrityksistä. Rakennus- ja kauppa- ja isoimmissa pk-yrityksissä asiakkaiden maksuhäiriöiden odotettiin lisääntyvän muuta laajemmin.

Kuvio 15: Odotukset asiakkaiden maksuhäiriöistä, saldoluvut

15 Pk-yritysten kasvuhakuisuus, -keinot ja –haluttomuus sekä lopettavan yrittäjän tuleva työmarkkina-asema

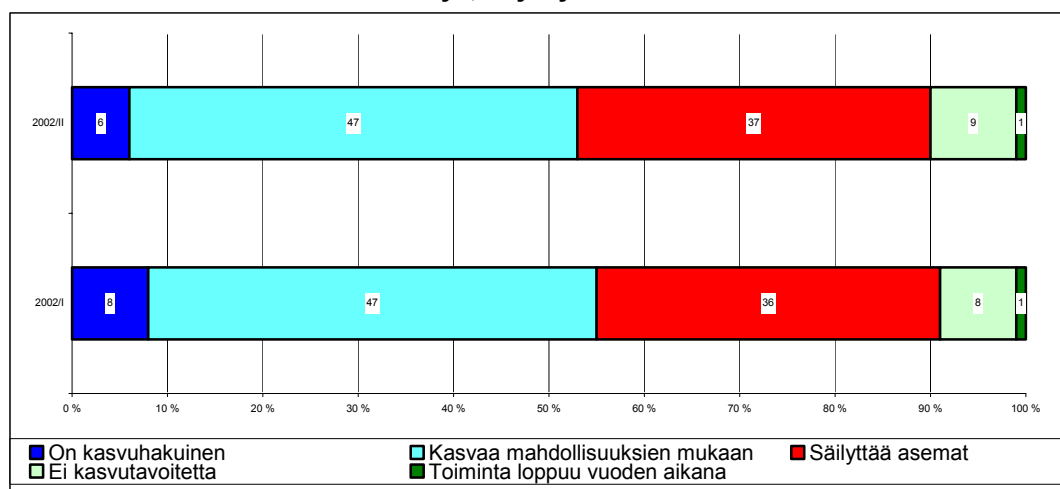
Taulukko 14: Pk-yritysten kasvuhakuisuus

	On voimakkaasti kasvuhakuinen	Pyrkii kasvamaan mahdollisuuksien mukaan	Pyrkii säilyttämään aseman	Ei ole kasvutavoitteita	Toiminta loppuu seuraavan vuoden aikana
	%	%	%	%	%
Kaikki yritykset	6	47	37	9	1
Teollisuus	8	49	36	6	1
Rakentaminen	3	35	47	14	2
Kauppa	6	52	35	6	1
Palvelut	5	47	37	10	1
<i>Perustamisvuosi</i>					
ennen 1995	4	45	40	10	2
1995-1998	9	54	33	4	0
jälkeen 1998	15	61	21	2	1

Pk-yrityksistä 6 prosenttia on voimakkaasti kasvuhakuisia ja alle puolet pyrkii kasvamaan mahdollisuuksien mukaan. Voimakkaasti kasvuhakuisia pk-yrityksiä on eniten teollisuudessa ja kaupan alalla. Suhteellisesti vähiten voimakkaasti kasvuhakuisia yrityksiä on rakennusalaalla. Yrityksistä joka sadas odottaa lopettavansa toimintansa seuraavan 12 kuukauden aikana.

Nuoremmat yritykset ovat kasvuhakuisempia kuin vanhemmat yritykset. Ennen vuotta 1995 perustetuista yrityksistä vain 4 prosenttia on kasvuhakuisia. Vuoden 1998 jälkeen perustetuista pk-yrityksistä joka kuudes on voimakkaasti kasvuhakuinen. Selvästi alle puolet ennen vuotta 1995 perustetuista pk-yrityksistä ja kuusi kymmenestä vuosina 1999-2002 perustetuista yrityksistä pyrkii kasvamaan mahdollisuuksien mukaan. Kasvuhakuisuus on hieman vähentynyt viime keväästä heikentyvien suhdannenäkemyksen myötä.

Kuvio 16: Kasvuhakuisuuden kehitys, % yrityksistä

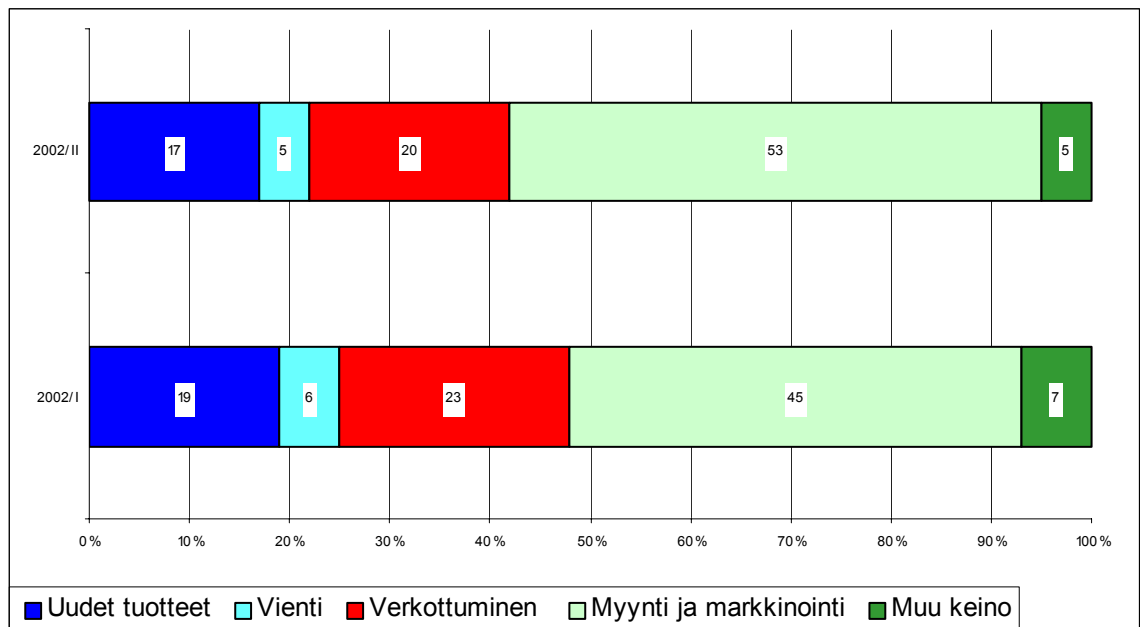

Taulukko 15: Kasvuhakuisten pk-yritysten tärkeimmät kasvukeinot (voimakkaasti tai mahdollisuuksien mukaan kasvamaan pyrkivät pk-yritykset), % yrityksistä

	Uusien tuotteiden kehittäminen	Viennin lisääminen	Yhteistyön lisääminen muiden yritysten kanssa	Myyntin ja markkinoinnin lisääminen	Muu kasvukeino
	%	%	%	%	%
Kaikki pk-yritykset	17	5	20	53	5
Teollisuus	20	15	19	43	3
Rakentaminen	13	3	29	47	9
Kauppa	14	4	11	67	4
Palvelut	19	3	24	48	6

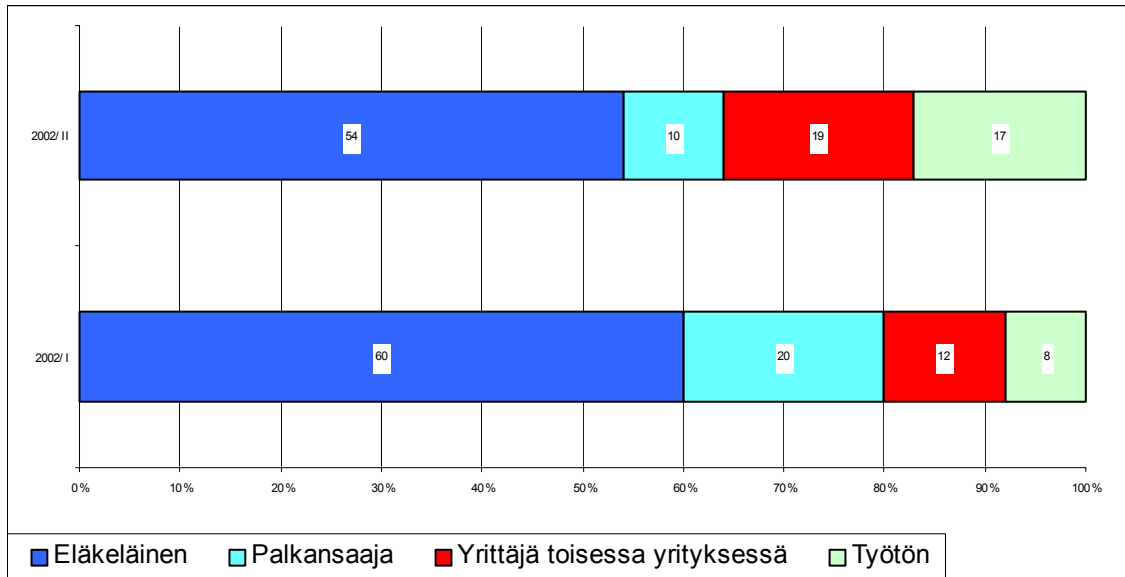
Reilut puolet kasvuhakuisista pk-yrityksistä aikoo kasvaa lisäämällä myyntiä ja markkinointia. Seuraavaksi tärkeimmät kasvukeinot ovat yhteistyön lisääminen muiden yritysten kanssa ja uusien tuotteiden kehittäminen. Viennin lisäämisen kautta aikoo kasvaa 5 prosenttia pk-yrityksistä. Pk-teollisuusyritykset pyrkivät kasvamaan muita yrityksiä enemmän lisäämällä vientiä. Rakennus- ja palvelualoilla on yhteistyön lisääminen muiden yritysten kanssa muita aloja merkittävämpi kasvukeino ja kaupan alan pk-yritykset pyrkivät kasvamaan muita aloja enemmän lisäämällä myyntiä ja markkinointia. Muissa kasvukeinoissa mainittiin useimmiten palveluihin liittyvät tekijät ja toiminnan laajentaminen investoinneilla tai yritysostoilla.

Myyntin ja markkinoinnin merkitys pk-yritysten kasvukeinona on korostunut kesän aikana yleisten suhdannenäkymien heikkenemisen myötä.

Kuvio 17: Kasvukeinojen kehitys, % yrityksistä

Enemmistö niistä yrittäjistä, jotka ennakoivat yrityksen toiminnan loppuvan seuraavan vuoden aikana, aikoo jäädä eläkkeelle. Palkansaajana toisessa yrityksessä jatkaa joka kymmenes ja joka viides jatkaa edelleen yrittäjänä toisessa yrityksessä. Työttömyysuhka varjostaa 17% toimintansa lopettavan yrittäjän tulevaisuutta. Työttömyysuhka on kaksinkertaistunut keväästä.

Kuvio 18: Yrittäjien asema yrityksen toiminnan loppumisen jälkeen, % lopettavista yrittäjistä

Lähes kaksi kolmesta kasvuhaluttomasta pk-yrityksestä pitää yrityksen sopivaa kokoa tärkeimpänä kasvuhaluttomuuden syynä. Kysynnän riittämättömyys ja kireä kilpailutilanne ovat seuraavaksi tärkein kasvuhaluttomuuden syy. Varsinkin kaupan alalla kilpailu ja kysyntä ovat keskeinen kasvun este. Työvoimakustannukset ja työvoiman saatavuus ovat myös merkittävä kasvun este. Noin 3% kasvuhaluttomista pitää rahoitusta kasvun tärkeimpänä esteenä.

Taulukko 16: Pk-yritysten kasvuhaluttomuuden syyt, % kasvuhaluttomista yrityksistä tätä mieltä

	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Yritys sopivan kokoinen	64	66	67	67	55
Kysynnän riittämättömyys	16	13	11	12	28
Kireä kilpailutilanne	16	13	14	15	23
Kilpaileva tuonti	2	2	0	0	5
Rahoituksen saatavuus	1	1	0	2	2
Omarahoituksen puute	1	1	1	1	1
Vakuuspula	1	1	1	0	1
Työvoimakustannukset	7	5	6	7	7
Työvoiman saatavuus	6	4	9	6	3
Jokin muu	11	11	8	11	13

16 Pk-yritysten investoinnit

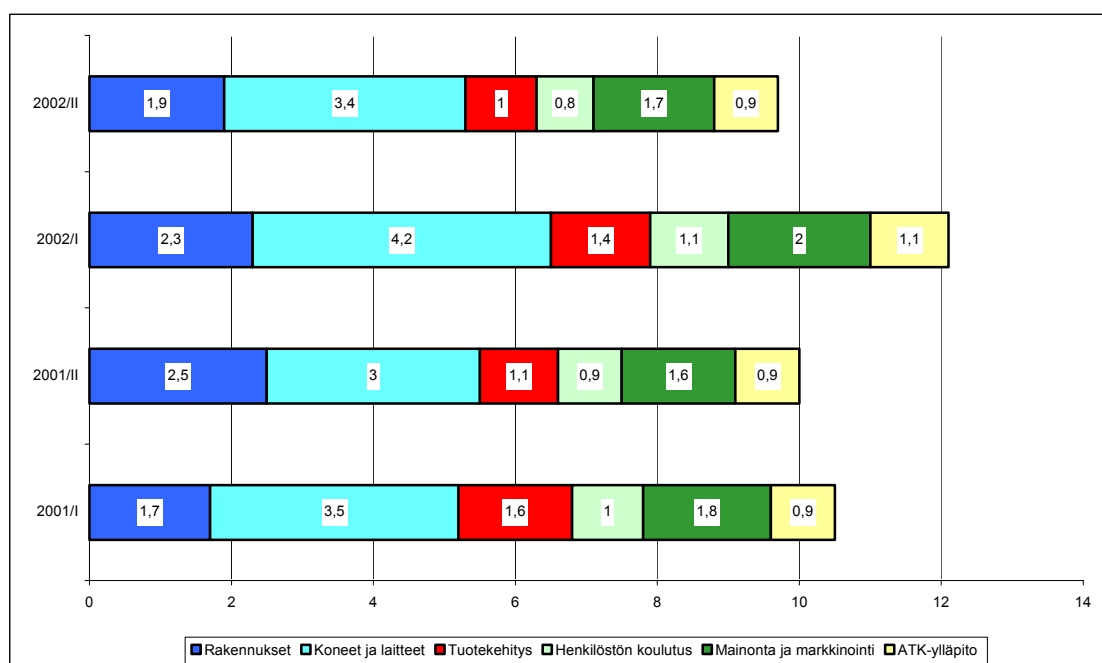
Taulukko 17: Pk-yritysten investoinnit seuraavan 12 kuukauden aikana, liikevaihdosta

	Rakennukset %	Koneet ja laitteet %	Tutkimus ja tuotekehitys %	Henkilöstön koulutus %	Mainonta ja markkinointi %	Atk-ylläpito- kustannukset %	Yhteensä %
Kaikki yritykset	1,9	3,4	1,0	0,8	1,7	0,9	9,7
Teollisuus	1,7	3,7	1,4	0,7	1,7	0,8	10,0
Rakentaminen	2,1	3,1	0,4	0,7	1,1	0,5	7,9
Kauppa	0,8	1,5	0,5	0,5	1,8	0,6	5,7
Palvelut	2,6	4,5	1,3	1,0	1,8	1,1	12,3

Pk-yritykset investoivat seuraavan 12 kuukauden aikana noin 10 prosenttia liikevaihdosta. Palvelualoilla investointiaste on hieman keskimääräistä korkeampi ja rakentamisessa ja kaupan alalla selvästi keskimääräistä alhaisempi. Kone- ja laiteinvestointeihin panostetaan noin 3,5 % liikevaihdosta. Rakennusinvestointien sekä mainonta- ja markkinointi-investointien investointiaste on yli 1,5 prosenttia. Tutkimukseen ja tuotekehitykseen, henkilökoulutukseen ja atk-ylläpitoon panostetaan kuhunkin noin prosentin verran liikevaihdosta.

Pk-yritysten investointiodotuksissa ei ole tapahtunut suuria muutoksia viime ja tänä vuonna.

Kuvio 19: Pk-yritysten investointien kehitys, %-liikevaihdosta

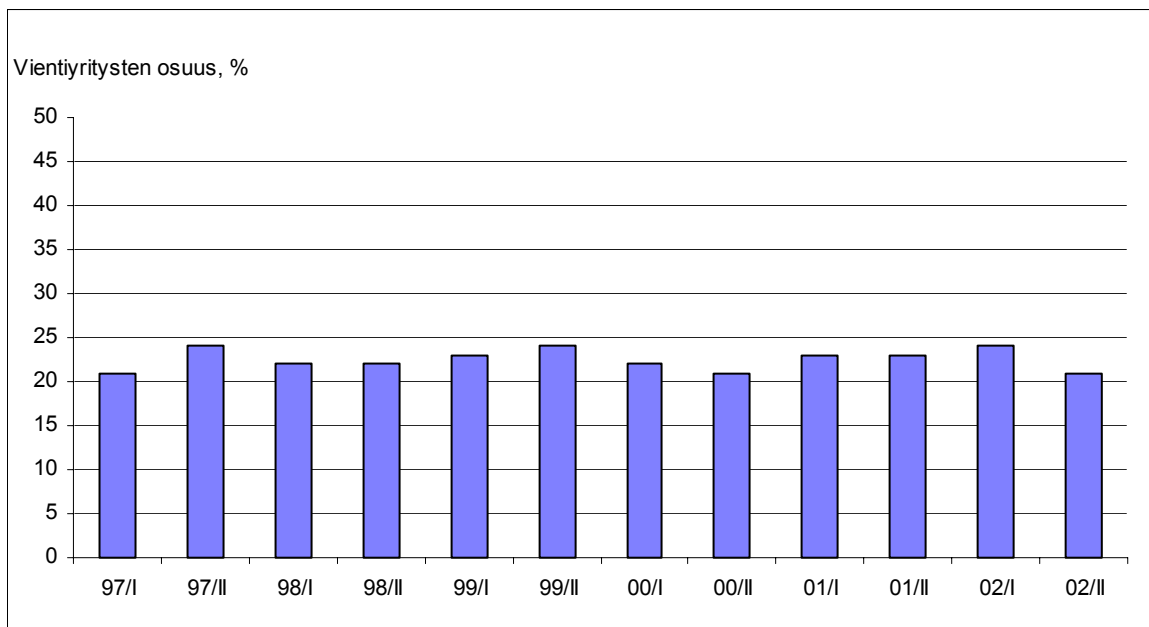

17 Pk-yritysten vienti ja vientitakuiden käyttö

Taulukko 18: Pk-yritysten vienti (% yrityksistä) ja suoran viennin alueellinen jakauma

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
YRITYKSELLÄ VIENTIÄ	25	49	12	20	16
Jos vientiä: Miten suora vienti on jakautunut?					
RUOTSI	19	27	17	17	14
MUUT EU-MAAT	29	29	12	20	40
NORJA	4	7	4	2	3
VENÄJÄ	13	6	41	16	11
BALTIA	17	10	16	31	11
MUUT MAAT	13	15	8	8	18

Kuvio 20: Vientiyritysten osuudet vuodesta 1997

Joka viidennen pk-yrityksen tuotteita viedään ulkomaille joko suoraan tai osana jonkin toisen kotimaisen yrityksen tuotekokonaisuutta. Vientiä harjoittavien yritysten osuus vaihtelee rakennusalan 12 prosentista teollisuuden 49 prosenttiin. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä runsaalla kolmasosalla on vientitoimintaa. Vientiyritysten suhteellisessa osuudessa ei ole tapahtunut merkittäviä muutoksia vuodesta 1997. Viennin osuus liikevaihdosta on vientiyrityksillä keskimäärin 28 prosenttia. Toimialoittain tarkasteltuna viennin osuus liikevaihdosta on teollisuudessa 31 %, palveluissa 31 %, rakentamisessa 21 % ja kaupassa 23 %.

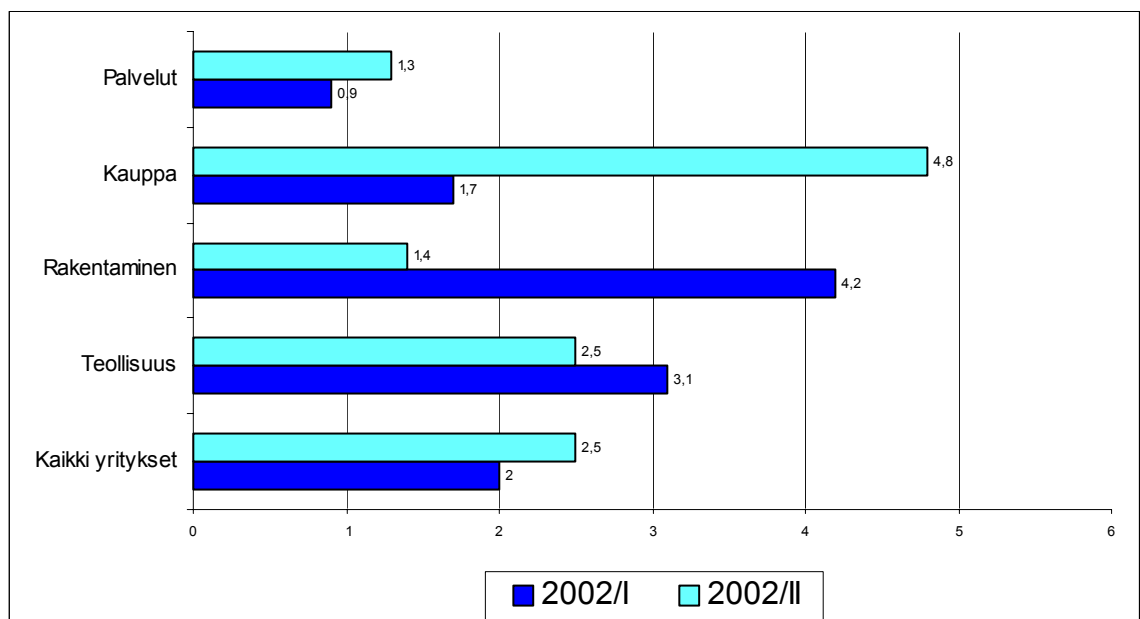
Taulukko 19: Pk-yritysten viennin jakautuminen; osuus viennistä kohdemaittain vuodesta 1997*

	1/97	2/97	1/98	2/98	1/99	2/99	1/00	2/00	1/01	1/02	2/02
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Ruotsi	16	11	16	13	16	17	16	16	18	21	19
Muut EU-maat	24	27	24	23	27	27	26	29	28	27	29
Norja	4	5	4	4	5	5	4	4	5	4	4
Baltia ja Venäjä	27	25	35	32	32	28	-	-	-	-	-
Venäjä	-	-	-	-	-	-	16	15	14	16	13
Baltia	-	-	-	-	-	-	11	12	11	17	17
Muut maat/ei osaa sanoa	24	26	14	22	14	15	20	18	19	15	17
Kaukoitää	4	4	4	3	3	4	4	3	3	-	-
USA	2	3	3	3	2	3	3	3	3	-	-

* Kysytty aiemmin koko vienti, jaksosta 1/ 02 alkaen suoran viennin jakautuminen.

Pk-yritysten suorasta viennistä puolet suuntautuu Ruotsiin ja muihin EU-maihin. Venäjälle tai Baltiaan suuntautuu 30 prosenttia pk-yritysten suorasta viennistä. Venäjän ja Baltian viennin osuus on lisääntynyt muutaman viime vuoden aikana.

Pk-yritykset ovat vakuuttaneet keskimäärin 2,5 prosenttia vientisaamisistaan vientitakuilla. Eniten vientitakuilla ovat käyttäneet kaupan alan yritykset ja teollisuusyritykset. Kaupan- ja rakennusalan vientitakuilla vakuutettu vienti on muuttunut selvästi viime keväästä.

Kuvio 21: Vientitakuilla vakuutetun viennin osuus viennin arvosta, %

18 Ulkoisen rahoituksen yleisyys, koostumus ja käyttötarkoitus

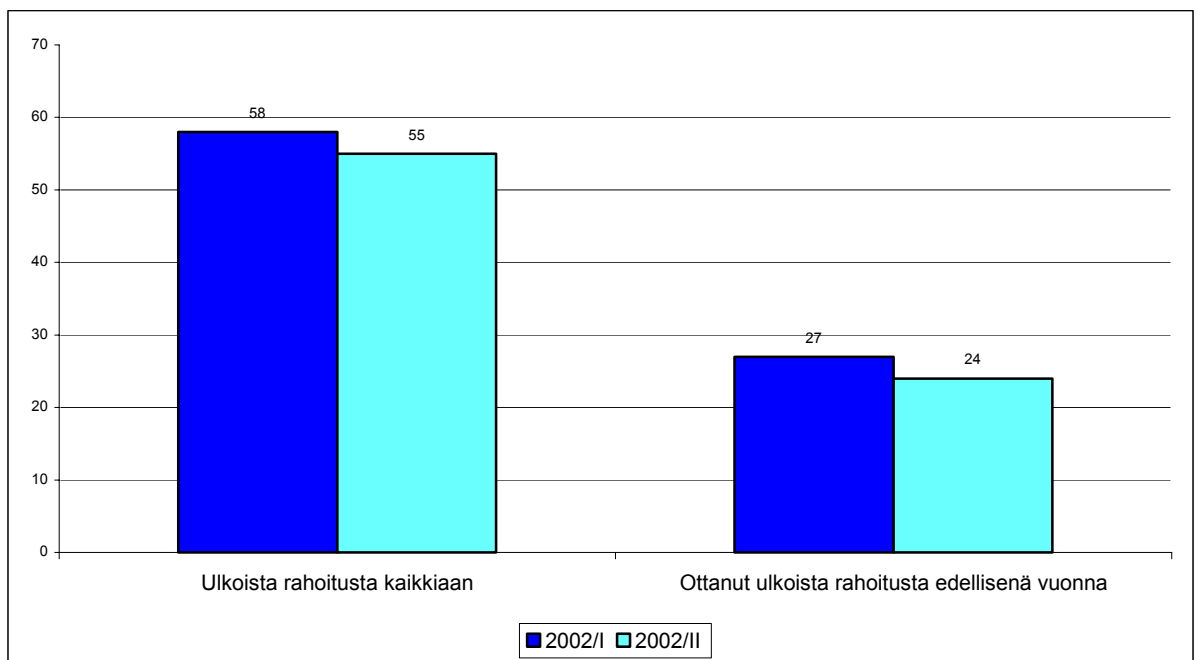
Taulukko 20: Ulkoisen rahoituksen yleisyys, % yrityksistä

<i>Toimialoittain</i>	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Ulkoista rahoitusta	55	60	57	50	55
Ottanut rahoitusta viime vuonna	24	27	26	19	25
<i>Kasvuhakuisuuden mukaan</i>	Selvästi kasvuhakuiset, %	Kasvuhakuiset, %	Asemansa säilyttäjät, %	Ei kasvutavoitetta, %	
Ulkoista rahoitusta	68	58	54	33	
Ottanut rahoitusta viime vuonna	39	27	20	16	

Pk-yrityksistä 55 prosentilla on ulkoista rahoitusta eli lainoja tai takauksia. Teollisuudessa ulkoista rahoitusta oli hieman isommalla osalla yrityksistä kuin muilla toimialoilla. Ulkoista rahoitusta on sitä harvemmin, mitä pienemmästä tai kasvuhaluttomammasta yrityksestä on kyse. Selvästi kasvuhakuisista yrityksistä 68 prosentilla on ulkoista rahoitusta.

Viimeisen vuoden aikana ulkoista rahoitusta on hankkinut 24 prosenttia kaikista ja 39 prosenttia selvästi kasvuhakuisista pk-yrityksistä. Ulkoista rahoitusta käyttävien yritysten osuus laski kevästä 3 prosenttiyksiköllä. Myös uutta ulkoista rahoitusta ottaneiden yritysten osuus on laskenut kevästä 3 prosenttiyksiköllä.

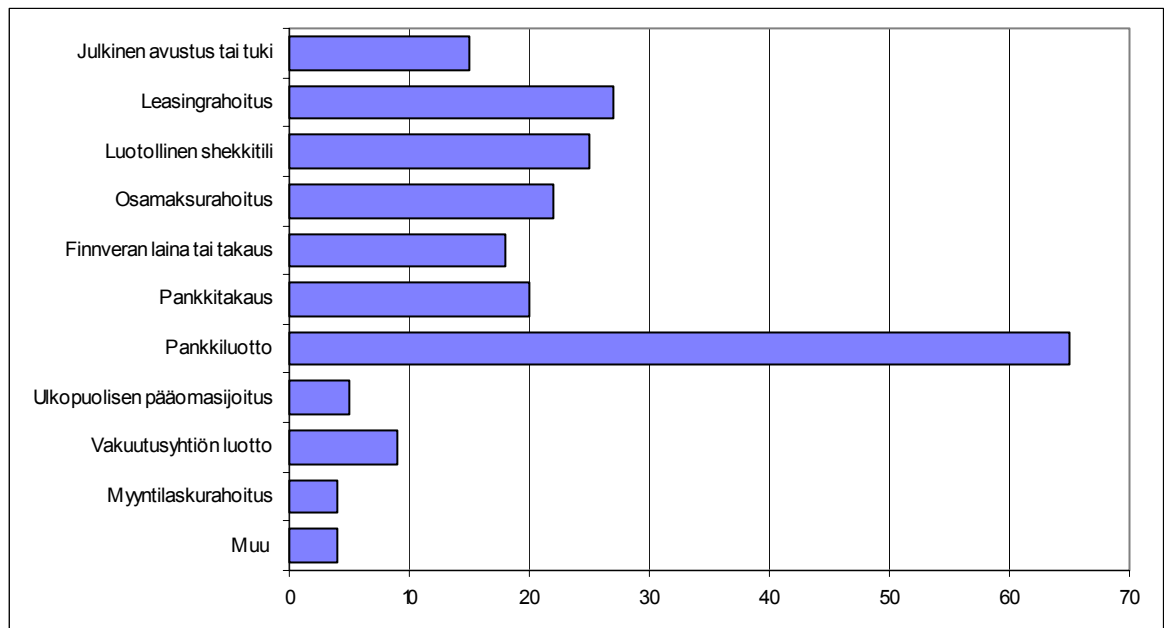
Kuvio 22: Ulkoisen rahoituksen yleisyys, % yrityksistä

Taulukko 21: Ulkoisen rahoituksen jakautuminen, % ulkoista rahoitusta käyttävistä yrityksistä

	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Pankkiluotto	66	73	67	62	68
Pankkitakaus	20	20	32	18	18
Vakuutusyhtiön luotto	7	7	9	5	8
Finnveran laina tai takaus	18	38	9	16	16
Leasingrahoitus	27	27	18	25	34
Osamaksurahoitus	22	18	23	15	30
Ulkopuolisen pääomasijoitus	5	8	4	4	6
Myyntilaskurahoitus	4	5	2	4	2
Luotollinen shekkitili	25	30	21	31	24
Julkinen avustus tai tuki	27	52	18	16	30
Muu	4	2	4	4	2

Pankkiluottoja oli 66 prosentilla niistä yrityksistä, joilla ylipäätään oli ulkoista rahoitusta. Pankkitakaus oli 20 prosentilla. Finnveran luottoja tai takauksia oli 18 prosentilla kaikista pk-yrityksistä.² Leasingrahoitusta käytti 27 prosenttia, osamaksurahoitusta reilu viidennes ja luotollista shekkitiliä neljännes niistä, joilla oli ulkoista rahoitusta. Teollisuudessa oli käytössä keskimäärin enemmän ulkoista rahoitusta. Finnveran lainoja ja takauksia on 38 prosentilla teollisuusyrityksistä.

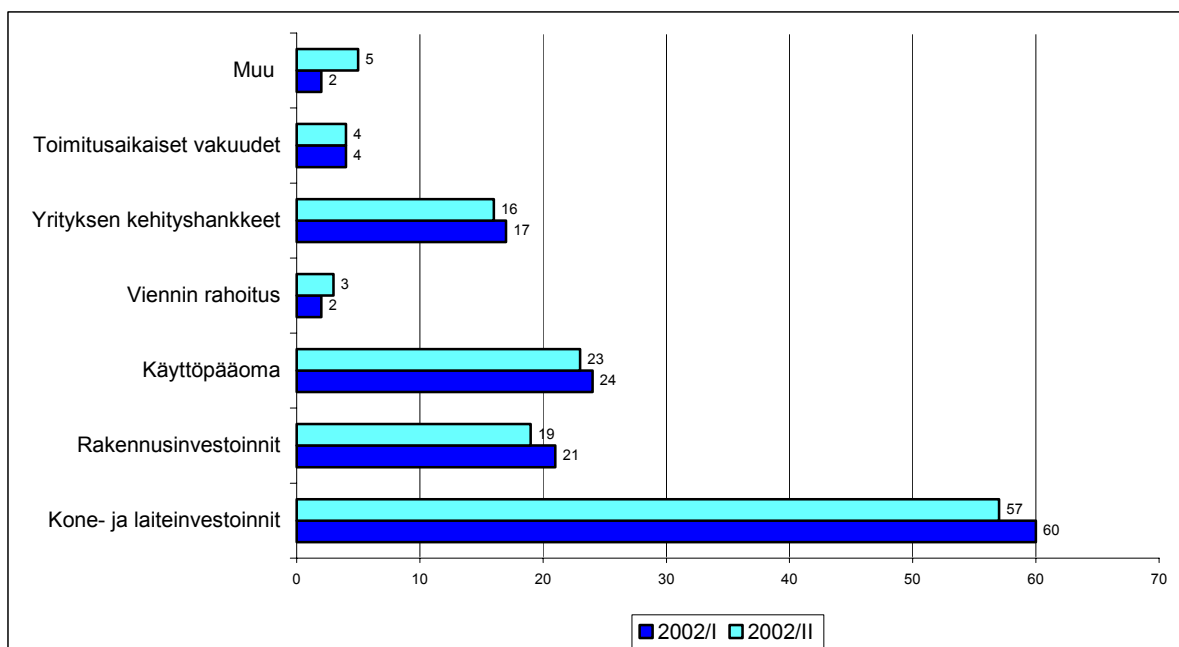
Kuvio 23: Ulkoisen rahoituksen jakautuminen pk-sektorilla, % ulkoista rahoitusta käyttävistä yrityksistä

² Lainsäädäntö rajoittaa Finnveran mahdollisuuksia rahoittaa yksityisille henkilöille tuotettuja palveluja.

Taulukko 22: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus, % ulkoista rahoitusta käyttävistä yrityksistä³

	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Kone- ja laiteinvestointeihin	57	64	50	45	62
Rakennusinvestointeihin	19	25	17	23	16
Käyttöpääomaksi	23	20	18	39	17
Viennin rahoitukseen	3	7	2	3	2
Yrityksen kehityshankkeisiin	16	24	8	13	16
Toimitusaikaisiin vakuuksiin	4	3	17	2	1
Muuhun tarkoitukseen	5	5	4	7	4
Ei osaa sanoa	4	1	11	3	3

Pk-yritysten hankkimasta ulkoisesta rahoituksesta suurin osa, 57 prosenttia, on hankittu kone- ja laiteinvestointien rahoittamiseen. Muiden käyttökohteiden osuus on selvästi pienempi. Palvelualoilla kone- ja laiteinvestointien osuus on muita toimialoja pienempi, kun taas kaupassa ulkoisen rahoituksen yleisin tarve on saada käyttöpääomaa. Teollisuudessa korostuvat yrityksen kehittämishankkeet ja rakennusalalla investoinnit rakennuksiin sekä toimitusaikaiset vakuudet. Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoituksessa ei ole juurikaan tapahtunut muutoksia vuoden 2002 aikana.

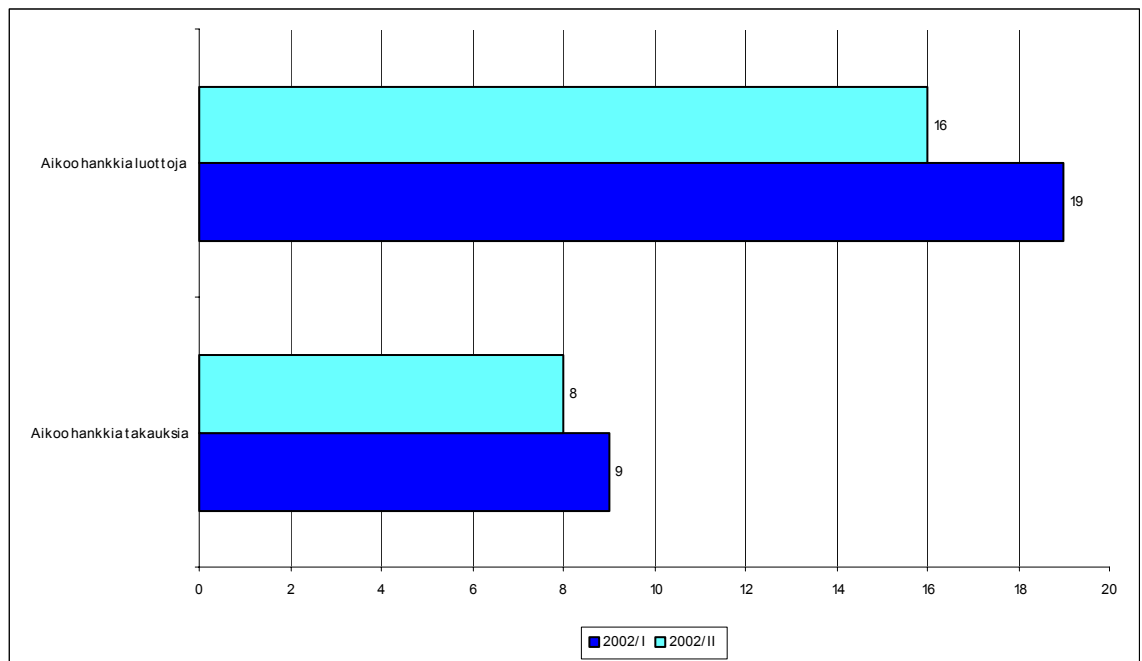
Kuvio 24: Ulkoisen rahoituksen käyttötarkoitus

³ Koska vastaaja on voinut valita useita vastausvaihtoehtoja, sarakkeiden summa on yli 100 %.

Pk-yrityksistä 16 prosenttia aikoo seuraavan 12 kuukauden aikana hankkia luottoja yrityksensä kehittämiseen. Lisäksi vain 8 prosenttia aikoo hankkia takauksia. Valtaosa yrityksistä ei siis aio laajentaa toimintaansa tai suoriutuu siitä tulo-rahoituksensa turvin.

Rakennusalalla on muita enemmän aikeita ulkoiseen rahoitukseen. Kaupassa aikeet ovat vähäisimmät. Keskimäärin ulkoisen rahoituksen käyttökohteet ovat samoja kuin ennen eli suurin osa hankkii rahoitusta kone- ja laiteinvestointeja varten. Rakennusalalla korostuvat toimitusaikaiset vakuudet ja kaupassa käyttöpääoman tarve.

Kuvio 25: Ulkoisen rahoituksen tarve seuraavan 12 kuukauden aikana, % yrityksistä

Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä 26 prosenttia aikoo hankkia luottoja ja 17 prosenttia takauksia seuraavan kahdentoista kuukauden aikana. Niillä yrityksillä, jotka aikovat kasvaa mahdollisuuksien mukaan, vastaavat luvut ovat 19 ja 9 prosenttia.

19 Pk-yritysten asema kansantaloudessa ja elinkeinoilmasto

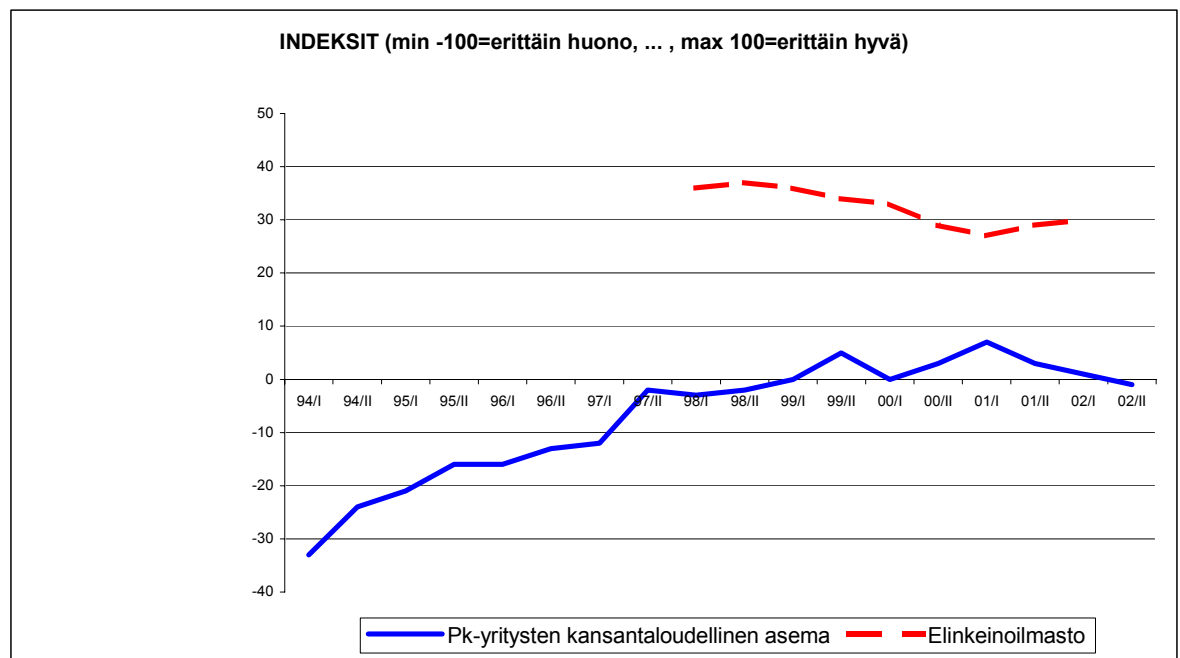
Taulukko 23: Pk-yritysten asema kansantaloudessa

	Erittäin huono %	Melko huono %	Kohtalainen %	Melko hyvä %	Erittäin hyvä %	Indeksi
Kaikki yritykset	4	20	53	22	2	-1
Teollisuus	4	19	55	19	3	-1
Rakentaminen	4	17	53	23	3	2
Kauppa	3	20	52	23	2	0
Palvelut	5	20	54	21	1	-3

Joka neljäs haastatelluista pk-yrityksistä pitää pk-yritysten asemaa kansantaloudessa hyvänä ja joka viides huonona. Toimialoitain tarkasteltuna huonoimpana asemansa kansantaloudessa kokevat palvelualojen pk-yritykset ja parhaimpana puolestaan rakennusalan pk-yritykset.

Kehitystä kuvaavia indeksejä tarkastelemalla voidaan havaita, että pitkällä aikavälillä pk-yritysten asema kansantaloudessa on parantunut selvästi vuodesta 1994. Tosin tänä vuonna asema on hieman heikentynyt. Kunnallisessa elinkeinoilmastossa ei keskimäärin ole tapahtunut oleellista muutosta pk-yritysten mielestä.

Kuvio 26: Pk-yritysten asema kansantaloudessa, indeksiluvut

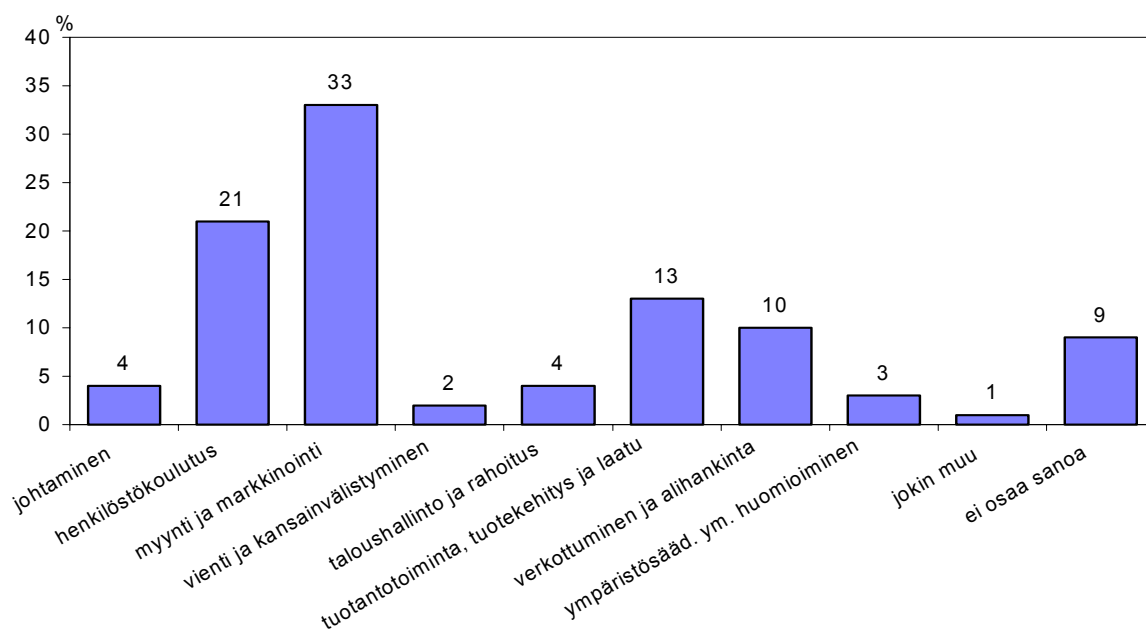
20 Pk-yritysten kehittämistarpeet ja esteet

Taulukko 24: Pk-yritysten kehittämistarpeet, % yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Johtaminen	4	3	7	2	5
Henkilöstön kehittäminen ja koulutus	21	12	28	23	21
Markkinointi ja myynti	33	31	17	46	30
Vienti ja kansainvälistyminen	2	6	2	2	2
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	4	5	4	3	5
Tuotanto ja materiaalitoiminnot, tietotekniikka, tuotekehitys ja laatu	13	23	16	7	12
Yhteistyö/verkottuminen, alihankinta	10	8	15	5	12
Ympäristö- ja muiden sääädösvaatimusten huomioiminen	3	2	1	3	4
Muu	1	1	1	1	1
Ei osaa sanoa	9	9	9	6	9

Pk-yrityksillä on omasta mielestään eniten kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä. Toiseksi eniten kehittämistarvetta on henkilöstökoulutuksessa. Teollisuusyrityksillä on muita enemmän kehittämistarvetta viennissä ja kansainvälistymisessä sekä tuotantoon liittyvissä tekijöissä. Rakennusalan yrityksillä on muita aloja enemmän kehittämistarvetta henkilöstökoulutuksessa sekä verkottumisessa ja alihankinnoissa. Kaupassa on muita toimialoja enemmän kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä. Voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä on muita pk-yrityksiä enemmän kehittämistarvetta markkinoinnissa ja myynnissä sekä viennissä ja kansainvälistymisessä.

Kuvio 27: Yrityksen kehittämistarve, % yrityksistä

Kahden viime vuoden aikana myynnin ja markkinoinnin sekä yritysten verkottumisen ja alihankinnan merkitys pk-yritysten kehittämistarpeina ovat lisääntyneet.

Taulukko 26: Pk-yritysten kehittämistarpeiden kehitys. % yrityksistä

Eniten kehittämistarvetta, %	1998*		1999*		2000		2001		2002	
	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
Johtaminen	2	3	2	3	4	3	5	6	4	4
Henkilöstön kehittäminen ja koulutus	7	13	19	27	30	28	29	28	24	21
Markkinointi ja myynti	26	27	35	28	31	26	26	28	32	33
Vienti ja kansainvälistyminen	3	2	2	2	3	2	3	2	3	2
Rahoitus, talous ja laskentatoimi	3	7	4	4	5	5	6	5	4	4
Tuotanto, tuotekehitys ja laadunvalvonta	-	-	-	-	13	16	14	14	15	13
Yhteistyö/verkottuminen ja alihankinta	1	1	3	3	6	8	9	8	9	10
Ympäristökysymykset	0	0	1	1	1	2	2	3	3	3
Muut	0	0	1	0	1	1	2	0	1	1
Ei osaa sanoa					6	9	4	6	5	9

*Eriäinen kysymys

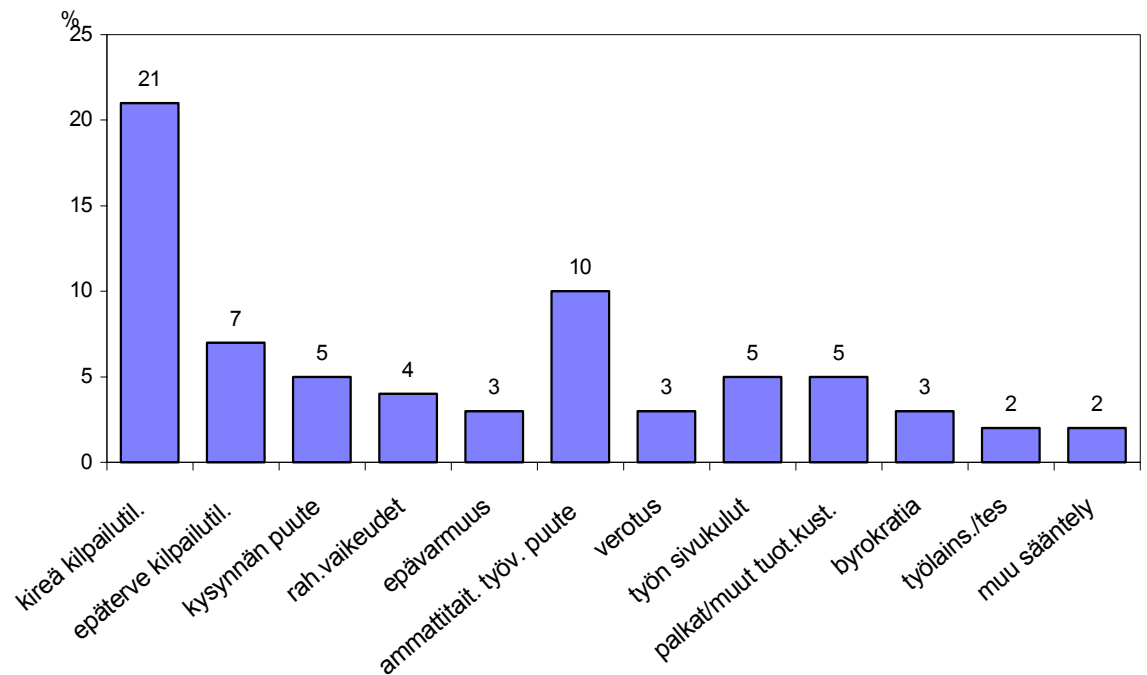
Kireä kilpailu on yleisin yrityksen kehittämisen este. Vaikka kireä kilpailu on yhteiskunnan kannalta hyvä asia, saattaa se joskus pakottaa yritykset niin tiukoille, ettei pitkäjänteisille kehittämistoimenpiteille jää tarpeeksi mahdollisuuksia. Usein pitkäkestoissa ja resursseja vievissä yritystoiminnan kehittämishankkeissa ei siis ole varaa virheisiin. Yrityksissä on myös pulaa resursseista. Etenkin ammattitaitoisen työvoiman saanti on varsin yleinen ongelma etenkin teollisuudessa ja rakennusalalla. Työvoimakustannukset ovat yhtä merkittävä yrityksen kehittämisen este kuin ammattitaitoisen työvoiman saanti.

Taulukko 26: Yrityksen kehittämisen pahimmat esteet

	Kaikki yritykset %	Teollisuus %	Rakentaminen %	Kauppa %	Palvelut %
Byrokrazia	3	4	3	2	3
Työlainsäädäntö / työehtosopimukset	1	1	2	1	0
Muu sääntely	2	1	1	3	2
Verotus	3	2	2	3	4
Palkat / muut tuotantokustannukset	5	7	4	4	5
Työn sivukulut	5	4	5	4	6
Epäterve kilpailutilanne	6	5	8	4	4
Kireä kilpailutilanne	21	15	23	25	20
Kysynnän riittämättömyys / epävakaas	5	4	4	7	5
Rahoitusvaikeudet	5	5	4	4	5
Epävarmuus	3	5	2	2	4
Ammattitaitoisen työvoiman saanti	10	14	17	7	9
Pula alihankkijoista, tiloista ja koneista	11	13	6	11	12
Jokin muu / ei osaa sanoa	20	22	20	22	19

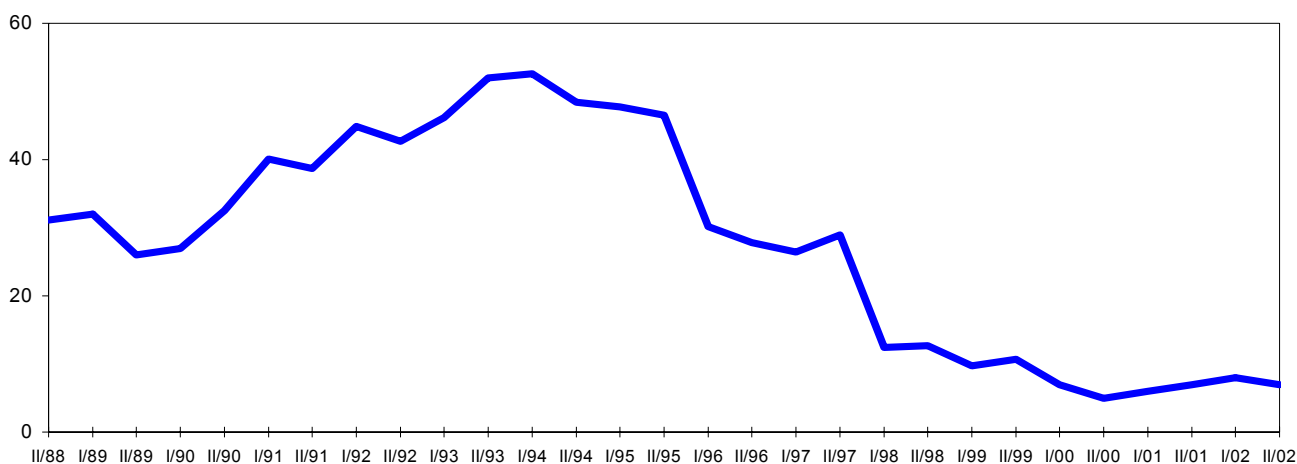
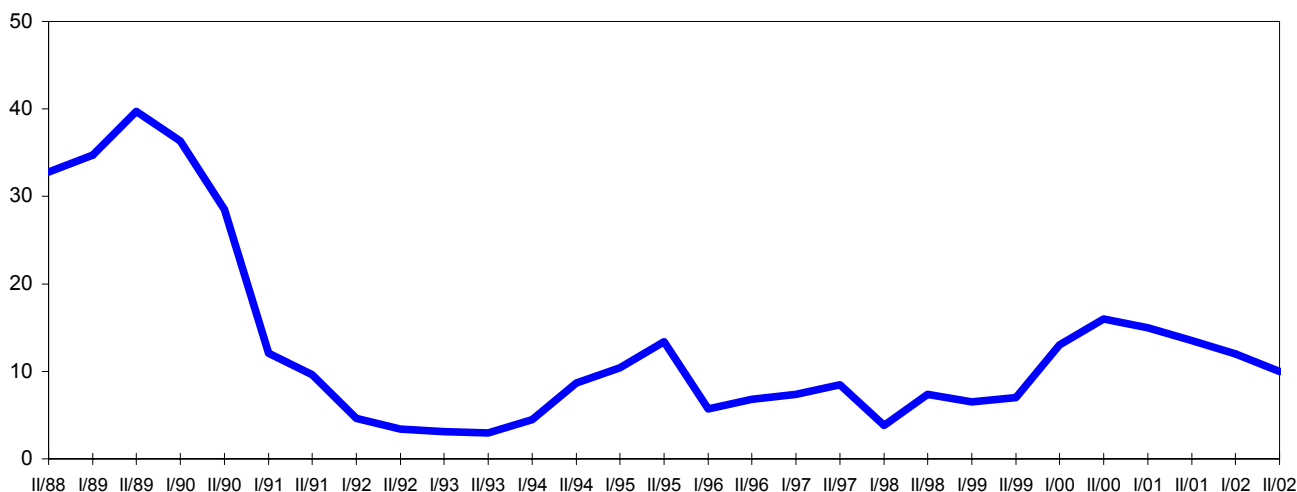
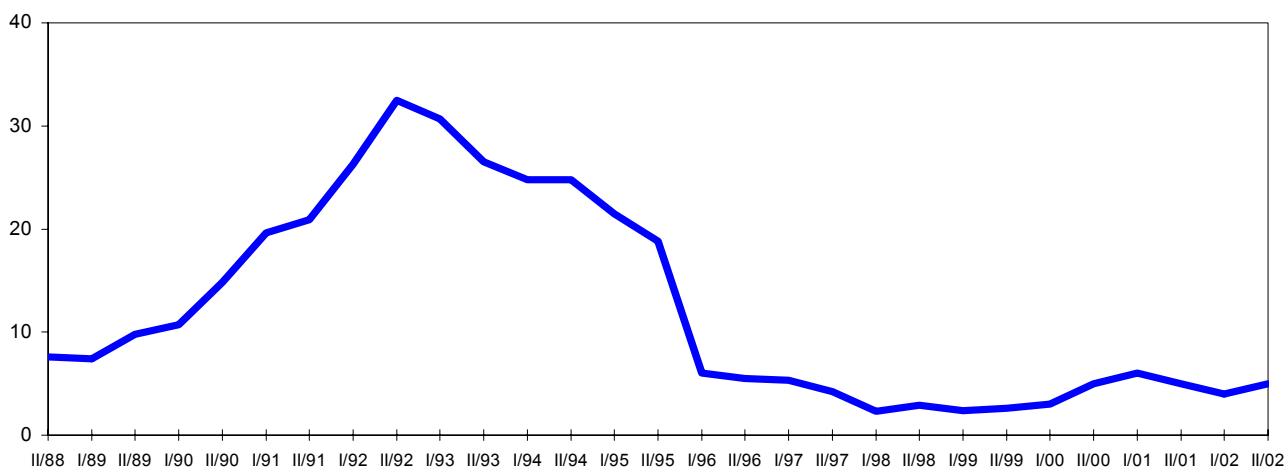
Teollisuudessa koetaan muita toimialoja useammin resurssipulaa ja työmarkkinasäädösten rajoitteet. Alueellisesti eriytyneellä rakennusalalla on vaikeuksia myös ammattitaitoisen työvoiman saatavuudessa. Kaupassa esiintyy epätervettä kilpailua markkinoiden liiallisen keskittymisen muodossa. Kaupassa ja palveluissa on ongelmia myös verotuksessa ja kustannuksissa.

Kuvio 28: Yrityksen kehittämisen pahin este

Laman aikana 1990-luvun alussa epäterve kilpailutilanne ja rahoitusvaikeudet olivat keskeiset pk-yrityksen kehittämisen esteet. Nyt näiden tekijöiden merkitys on vähentynyt oleellisesti. Ammattitaitoisen työvoiman saantiongelmat olivat merkittäviä 1980-luvun lopussa. Vuosituhannen vaihteessa ammattitaitoisen työvoiman saantiongelmat ovat alkaneet lisääntyä. Tämän vuoden aikana työvoiman saantiongelmat ovat lievästi vähentyneet.

Voimakkaasti kasvuhakuisilla yrityksillä rahoituksen hankkiminen on tärkein yrityksen kehittämisen este yhdessä kireän kilpailutilanteen sekä työvoiman ja alihankintojen saatavuuden kanssa. Rahoitusongelmat liittyvät selvästi yrityksen kasvuun.

Kuvio 29: Epäterve kilpailutilanne yrityksen kehittämisen pahimpana esteenä, % yrityksistä**Kuvio 30: Vaikeudet ammattitaitoisen työvoiman saannissa yrityksen kehittämisen pahimpana esteenä, % yrityksistä****Kuvio 31: Rahoitusvaikeudet yrityksen kehittämisen pahimpana esteenä, % yrityksistä**

21 Työllistämisen esteet

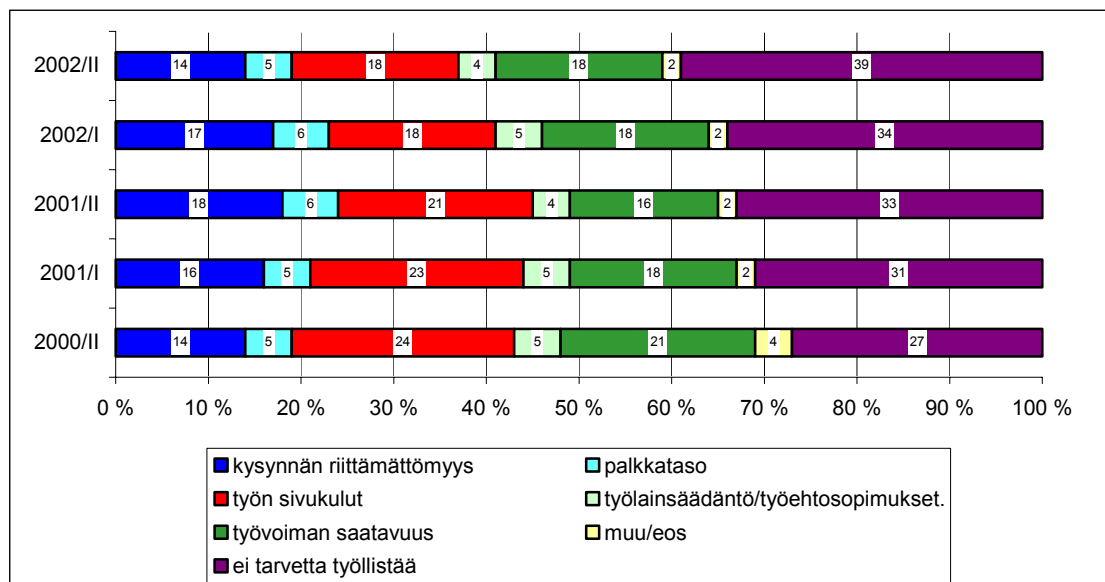
Taulukko 27: Työllistämisen pahimmat esteet, % yrityksistä

	Kaikki yritykset %	Teolli- suus %	Rakenta- minen %	Kaup- pa %	Pal- velut %
Ei ole tarvetta työllistää	39	38	27	44	40
Kysynnän riittämättömyys/epävakaas	14	29	25	23	22
Palkkataso	5	6	3	9	9
Työn sivukulut	18	22	19	31	33
Työlainsäädäntö/ työehtosopimukset	4	9	4	9	7
Työvoiman saatavuus	18	30	47	24	25
Muu/ei osaa sanoa	2	4	2	4	3

Pk-yrityksistä 39 prosentilla ei ole rekrytointitarvetta. Niistä huomattava osa on yksinyrittäjiä. Työvoiman saatavuusongelmat ja kysynnän riittämättömyys tai epävakaas sekä työn sivukulut ovat yleisimmät työllistämisen esteet niissä yrityksissä, joissa on työllistämistarvetta.

Niiden yritysten, joilla ei ole rekrytointitarvetta, osuus on kasvanut tasaisesti parin viime vuoden aikana. Työn sivukulujen merkitys on aavistuksen pienentynyt viime vuosien aikana. Työvoimakustannukset ovat kuitenkin pysyneet selvästi suurimpana työllistämisen esteenä.

Kuvio 32: Työllistämisen pahimmat esteet, % yrityksistä

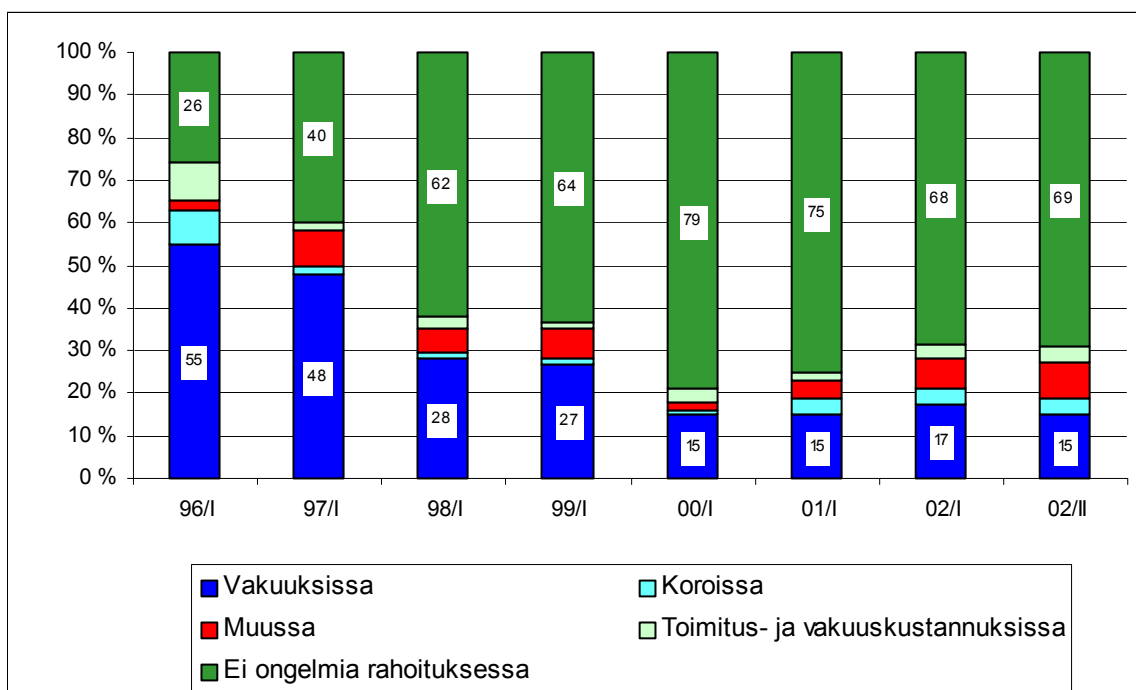
22 Ongelmat ulkoisessa rahoituksessa

Taulukko 29: Eri rahoituksen esteet, % ulkoista rahoitusta hakevista yrityksistä tätä mieltä

	Kaikki yritykset, %	Teollisuus, %	Rakentaminen, %	Palvelut, %	Kauppa, %
Ei ongelmia	76	68	90	71	76
Vakuudet	16	21	6	19	17
Korkeat korot	4	8	2	3	4
Luoton saatavuus	5	5	0	9	6
Toimitus- ja vakuuskustannukset	5	4	2	11	5
Heikko taloudellinen tila	4	8	0	7	2

Kolmella ulkoista rahoitusta tarvitsevalla pk-yrityksellä neljästä ei ole vaikeuksia ulkoisen rahoituksen hankinnassa. 16 prosentilla yrityksistä on ongelmia vakuuksissa. Rakennusalailla vaikeuksia on vähiten. Rahoitusongelmat ovat selvästi vähentyneet 1990-luvun puolivälistä. Syynä tähän on ollut vakuusongelmien helpottuminen.

Kuvio 33: Rahoituksen esteiden kehitys, % ulkoista rahoitusta hakevista yrityksistä

Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä 47 prosentilla on rahoitusongelmia. Voimakkaasti kasvuhakuisista yrityksistä 27 prosentilla on ongelmia vakuuksissa, 14 prosentilla luottojen saatavuudessa muiden syiden kuin vakuuksien osalta sekä 12 prosentilla suurten toimitus- ja vakuuskustannusten takia.